R 4286

SITUATIUNEA
FINANCIARĂ
A
ROMÂNIEI
SUB GUVERNUL LIBERAL
ÎN 1887

DE

A. D. XENOPOL
DEPUTAT AL IAȘULUI

BIBLIOTECA
[illegible]
BUCUREȘTI

BUCURESCI
TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
14, STRADA DOAMNEI, 14.
1887

336.498
X25s

Finâncele uneĭ țĕrĭ sunt fără îndoială semnul cel maĭ vĕdut al mersuluĭ ocârmuireĭ sale. In ele se oglindesce maĭ cu sĕmă destoînicia oamenilor ce o conduc saŭ nepriceperea lor. In zadar s'ar pretinde că o țară merge spre bine, când financele sale ar fi destrăbălate. Baniĭ, acel nerv al tuturor lucrurilor, vor avea tot d'auna cea maĭ puternică înrîurire asupra mersuluĭ tuturor afacerilor, în cât condițiia cea d'ântêiŭ a orĭ-căreĭ bune ocârmuirĭ va fi o înțeleaptă mânuire a financelor Statuluĭ. Discuția urmată în acest an în timp de aproape douĕ sĕptĕmânĭ în sînul Camereĭ deputaților asupra situațieĭ financiare a țĕreĭ noastre a pus în lumină în chip foarte viŭ înțeleapta administrație a guvernuluĭ liberal. Ne propunem a analisa din noŭ tot materialul adus în desbatere atât de majoritate cât și de minoritate în cestia financiară, și din această analisă sperăm că va reeși într'un mod neînduoelnic că administrația banilor publicĭ din partea guvernuluĭ liberal a fost conformă cu interesele țĕreĭ.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN

BUDGETUL

I.

Mai întêiŭ să ne ocupăm cu întrebarea cea mai arḑĕtoare: budgetul anuluĭ 1887-88 este el echilibrat saŭ nu?

Budgetul anuluĭ acestuia se urcă la cifra de 140,753,000 de leĭ, pe când acel al anuluĭ trecut se urcă la 138,237,000 prin urmare înfățișează un spor de 2,500,000 de leĭ. Sporul provine mai cu seamă din douĕ condeie. Mai întêiŭ s'a evaluat taxa de import cu 3,600,000 mai mult de cât în anul trecut din cauză că în acel an, aplicându-se pentru prima oară taxele tarifuluĭ autonom, comercianții s'aŭ aprovizionat cu cătimĭ însemnate de mărfurĭ înaintea punereĭ sale în lucrare, ceea ce a micșorat încasările vamale. Și cu toate acestea sumele încasate din vămĭ în 1886-87 aŭ atins cifra de 17,797,000 de leĭ, carĭ împreună cu 160,000 de leĭ rămășițe de încasat, ating suma de 17,957,000 de de leĭ, adică un spor de 1,187,000 de leĭ peste evaluările budgetare ale anuluĭ trecut, carĭ aŭ fost de 16,770,000 leĭ.

Al douilea spor de venitурĭ s'a făcut la monopoluri unde tutunul a fost urcat cu 500,000 de leĭ și chibriturile, a căror fabricațiune chiar s'a monopolizat de

Stat printr'o lege de curênd votată, s'aŭ evaluat cu vre-un milion maĭ mult de cât în anul trecut.

In afară de aceste s'aŭ maĭ adaos la căile ferate 500,000 de leĭ, ceea ce de sigur, faţă cu nouele liniĭ puse în circulaţie, este o cifră cu mult prea mică.

S'ar puteà crede că evaluarea veniturilor bĕuturilor spirtoase fixate la 9,500,000 de leĭ ar fi prea urcată, faţă cu încasările efectuate în anul 1886—87, carĭ aŭ fost numaĭ de 6,638,000 de leĭ, împreună cu rămĕşiţele de încasat în sumă de 350,000 de leĭ. Insă este de observat că maĭ întêiŭ taxa acestor bĕuturĭ urcându-se în anul trecut de o dată la îndouit din ceea ce era maĭ înainte, comercianţiĭ s'aŭ aprovisionat cu marĭ cătimĭ de rachiŭ, înainte de a se pune noua taxă în aplicare. Apoĭ fabricanţiĭ pentru a se sustrage de la taxa maĭ grea impusă lor, comiseră şi comit încă fraude pe o scară foarte întinsă, ceea ce face ca Statul să piardă o buuă parte din venitul sĕŭ. De alt-fel cum s'ar esplica că, pe când în 1881 se consumase în ţară 224.000 de hectolitri de spirt, în 1882 cifra de 188,000 şi în 1884 aceea de 140,000 de hectolitri, în anul trecut consumaţia să scadă până la 100,000 de hectolitri? Se poate admite măcar un moment că consumaţia s'ar fi redus aşa de tare? Nu rĕmâne nicĭ o îndouială că această scădere este datorită în mare parte ascunderei fabricaţiuneĭ. Pentru a împedica asemenea uneltirĭ, guvernul a introdus la fie-care fabrică câte o maşină de mĕsurare a cătimeĭ produse. Dacă am evalua numaĭ la 150,000 de hectolitri producţiunea anuală a spiritului curat, încă taxa de 80 de leĭ pe hectolitru, căreia este supus astădĭ, ar trebui să dea un venit de 12,000,000; vedem decĭ că cifra de 9,500,000 de leĭ departe de a fi exagerată, rĕmâne încă îndărătul cifreĭ ce se poate realisa.

Este adevĕrat că în aniĭ 1884/85 şi 1885/86 încasările generale aŭ rĕmas îndărătul evaluărilor, în cât budgetul anuluĭ 1884/85 s'a închis cu un deficit de 13,600,000 de leĭ, iar acela din anul 1885/86 cu un

deficit de 5,000,000 de lei. Aceste neajunsuri ale încasărilor se esplică prin crisa generală care a bântuit toată Europa și de care nici țara noastră n'a putut fi scutită. Că n'aŭ rĕmas încasările îndărătul evaluărilor din pricina unei prea mari urcări ale acestora ci numai din causa crisei, se poate vedea din faptul că în anul trecut, îndată ce crisa a început a scădea, încasările s'aŭ urcat iarăși la nivelul evaluărilor. Așa în anul trecut, pe un budget de 138,000,000 s'aŭ încasat până la 30 Aprile suma de 128,690,465 de lei și 18 bani, cea ce represintă 93 1/2 % asupra sumei evaluărilor budgetare. Pentru încasarea restului neînsemnat de 6 1/2 % mai rĕmân încă cele 6 luni de prelungire ale exercițiului până la 30 Septembre 1887 [1]).

Iată dovada cea mai evidentă că evaluările budgetare, nu întrec puterile imposabile ale țĕrei, de oarece toate cifrele prevĕdute în budget se încasează cu cea mai mare exactitate și ușurință. Să ne amintim că pe lângă crisa ce tot nu a încetat a bântul Europa, și care nu va înceta cât va ținea absurdul sistem al monometalismului [2]), am mai avut în tot decursul acestor din urmă 6 ani recolte mediocre saŭ chiar rele. Cu toate acestea țara a rĕspuns la cererea ce 'i a făcut'o budgetul. Ce ar fi fost dacă crisa lipsea și recoltele ar fi fost îmbelșugate?

D. P. Carp argumenta arătând că numai de cât va trebui să avem la sfârșitul anului un deficit de 6—7 milioane, cari vor proveni în chipul următor: 2,500,000 exagerări în evaluările venitului spirtuoaselor; 1,800,000 anuitatea împrumutului de 30,000,000 și 2,700,000 budgetul suplimentar al ministerului de rĕsboiŭ. Această prevedere este nejustificată: mai întâiŭ fiind-că, după cum am arătat, teama d-lui Carp relativă

[1]). Acuma se știe că deficitul bănesc al anului trecut este aprópe nul, câte-va sute de mii de lei. Rĕmășițele ce mai sunt de încasat pot să dea chiar un escedent.

[2]). Asupra acestui punct mai pe larg în partea a III: Agiul.

la spirtuoase este neîndreptățită. Apoĭ anuitatea împrumutuluĭ de 30,000,000 va fi înscrisă abia în budgetul anuluĭ viitor. Cât despre budgetul suplementar al armateĭ, el a fost redus de Cameră la 1,700,000 de leĭ, carĭ se vor lua din fondul celor 30,000,000.

După cât se poate prevedea, omenește vorbind, și dacă anul în care intrăm va fi un an normal, previsiunile budgetare nu numaĭ că se vor realisa, dar încă vor da un prisos peste evaluărĭ, care prisos va putea veni în afară de spirtuoase, de la venitul drumurilor de fer și de la acela al vămilor.

In caz când pacea europeană ar fi tulburată saŭ când pentru nenorocirea noastră am avea o recoltă rea, fără îndoială că bilanțul anuluĭ acestuia se va încheia cu un neajuns. Insă budgetul se echilibrează în tot deauna în vederea unorĭ împrejurărĭ obicĭnuite; căcĭ dacă ar fi să se iee în considerație evenementele extraordinare, atuncĭ, acestea fiind nedeterminabile, orĭ-ce prevedere ar fi cu neputință. S'ar putea, nu e vorbă, procede în tot-d'a-una pe calea economiilor, ast-fel ca să rĕmână un mare prisos de venitur peste cheltuelĭ. Atuncĭ însă, pe lângă critica îndreptățită la care guvernul s'ar espune pentru că cere maĭ mult de cât are nevoie, ne-am lovi de alt pericol și maĭ mare de cât desechilibrarea budgetelor. Anume poporul vĕdêndu'șĭ finanțele atât de strălucitoare, s'ar pune pe lene și în curênd, în loc ca veniturile să se urce, prin încordarea munceĭ, la nivelul cheltuelelor, ele s'ar coborî prin nelucrarea poporuluĭ numaĭ cât la suma necesară pentru întimpinarea lor. Nu suntem partizanĭ aĭ teorieĭ că adăogirea impozitelor sporește activitatea unuĭ popor. Ne temem însă de stările prea înfloritoare, înainte mergĕtoarele decădereĭ.

Maĭ este de observat că poporul nostru este ținut saŭ a se pune cu orĭ-ce preț în rêndul națiunilor civilizate saŭ a dispărea de pe pământ. El trebue numaĭ de cât să'șĭ creeze uneltele trebuitoare pentru

traiul de astădĭ al popoarelor europene. Acestea constaŭ maĭ ales în rĕspîndirea luminei, răpejunea comunicaţiilor, desvoltarea şi rafinarea munceĭ şi întărirea puterei militare.

Aceste patru ţinte nu pot fi ajunse fără însemnate cheltueli şi guvernul este dator a încorda pe cât se poate fără pericol, puterile imposabile ale ţĕreĭ, pentru realisarea lor.

II.

Se naşte însă o întrebare la care înainte de toate trebue să rĕspundem. Nu cum-va tocmaĭ puterile impozabile ale poporuluĭ nostru sunt prea încordate? Nu i se cere maĭ mult de cât poate da? Nu aŭ ajuns impozitele atât de grele în cât să ameninţe a ataca producţiunea ţĕreĭ?

De şi oratoriĭ opoziţieĭ aŭ ales cu deosebire acest tĕrĕm pentru a combate politica financiară a guvernuluĭ, noĭ credem că tocmaĭ în această privire se înşeală, bine înţeles nu fără ştiinţă şi voinţă.

Este adevĕrat că budgetul ţĕreĭ într'un pătrar de secol de la 1862 până astădĭ s'a întreit. Progresiunea luĭ a fost următoarea:

De la	1862—1865	media	a fost de	47,000,000
»	1866—1870	»	» »	59,000,000
»	1871—1875	»	» »	77,000,000
»	1876—1879	»	» »	104,000,000
»	1880—1885	»	» »	130,000,000
»	1886	»	» »	138,000,000
»	1887	»	» »	140,000,000

Această urcare însemnată a venituluĭ ţĕreĭ nu este datorită pe atât incordăreĭ împozitelor cât spoririĭ avuţieĭ ţĕreĭ. Intr'adevĕr guvernul liberal, în timpul de unspredece anĭ de când stă la cîrma ţĕreĭ *a redus maĭ curênd impozitele de cât le-a sporit,* şi dacă ele cu

toate acestea aŭ dat un venit maĭ mare, aceasta s'a întêmplat din douĕ cauze: o maĭ bună administrație a financelor și o sporire a puterilor impozabile.

Să examinăm maĭ întêiŭ reducerile de impozite făcute de guvernul liberal:

La impozitul tutunuluĭ. In 1870 prețurile pe kilogram eraŭ:

Bectemis	60	de leĭ	kilogramul
Clasa I	50	»	»
Clasa a II	25	»	»
Clasa a III	14.50	»	»
Clasa a IV	7.50	»	»
Clasa a V	5	»	»

In 1882 se reduc prețurile la următoarele cifre:

Clasa I	40	leĭ
Clasa II	20	»
Clasa III	10	»

Și în 1883 clasa V 4 leĭ.

Efectul acestor scăderĭ a fost de a micșora venitul cu 1,500,000 de la 1882 și cu 2,000,000 cel puțin de la 1883 înainte, în total până astă-dĭ cu 11,500,000 de leĭ.

La licențe. Inainte de venirea partiduluĭ liberal la putere taxele licențelor eraŭ:

Toptangiĭ	1,600	leĭ
Licențele	500	»
»	400	»
»	300	»
»	250	»
»	120	»

La 1877 guvernul liberal reduce aceste taxe la sumele următoare:

Toptangiĭ	1,000	leĭ
Licențele	200	»
»	160	»
»	120	»
»	60	»

Rezultatul scăderei a fost că pe când înainte media încasărilor era de 5,800,000 de lei, de la 1877 înainte ea scade la 4,000,000, saŭ o perdere anuală de 1,800,000, calculată pe 10 ani de 18,000,000 lei.

Preţul sărei a fost de asemenea redus în 1881 la $7\frac{1}{2}$ lei suta de kilograme din $8\frac{1}{2}$ ce era mai înainte. Este adevĕrat că în anul trecut acest preţ s'a urcat la 9 lei; însă s'aŭ făcut alte înlesniri, cari pentru cea mai mare parte a ţĕrei reduce acest preţ la mai puţin de $7\frac{1}{2}$ şi iată cum: Preţul de 9 lei este luat la gura-ocnelor, iar *la orĭ-ce gară din ţară se poate căpĕta sarea cu* $10\frac{1}{2}$ *lei suta de kilograme*, transportată acolo pe socoteala Statuluĭ. Aceasta constitue pentru toate gările ceva mai îndepărtate un câştig foarte mare în favoarea cumpĕrătoruluĭ. Aşa de esemplu dacă cumpĕrătorul ar fi să transporte sarea pe socoteala luĭ de la Slănic la Galaţi ar trebui să plătească 90 de lei preţul uneĭ tone de 1000 kilograme, plus spesele de transport 18 lei de tonă, ceea-ce 'ĭ-ar urca sarea la preţul de 108 lei, pe când astă-dĭ nu o plătesce de cât 105 lei. De asemenea de la Slănic la Craiova 'l-ar costa $90+26=116$ lei, pe când el plătesce tot numai 105. La Vêrciorova 'l-ar costa $90+39=126$ de lei şi el plătesce acuma tot 105. La Iaşi sarea de la Têrgul-Ocna ar costa transportată de cumpĕrător $90+20=110$ lei, pe când acuma 'l costă numaĭ 105 lei. Numaĭ la Bacăŭ, la Roman, gărĭ apropiate de Têrgul-Ocna şi la altele în apropiere de cele-l'alte mine de sare vine preţul sărei ceva mai scump de cum 'l-ar costa pe cumpĕrător, dacă ar transporta-o el însuşĭ. Aşa la Roman 'l-ar costa $90+12=102$ şi el o plătesce astădĭ 105. In aceste locurĭ fără îndoială că cumpĕrătoriĭ cumpĕră sarea la gura-ocniĭ şi o transportă pe socoteala lor. Este sciut însă că cele mai multe gărĭ sunt mai departe de cât mai aproape de minele noastre de sare. Prin urmare, în genere sarea este mult mai eftină de cât $7\frac{1}{2}$ lei suta de kilograme la gura-ocniĭ. Iată la ce

se reduce imputarea adusă guvernului liberal că ar fi ridicat prețul sării.

Prin această măsură înțeleaptă guvernul a găsit mijlocul de a urca într'adevĕr prețul sării, eftinând totuși acest articol de prima trebuință pentru cea mai mare întindere a țĕrei, cea ce s'ar părea de o cam dată contradicĕtor și oare-cum de necreḑut. Secretul este însă ușor de înțeles; este o reducere însemnată a cheltuelelor de transport a acestui material greoiŭ, reducere făcută de Stat în favoarea consumatorilor.

Cu toate acestea, d. Pallade în discursul d-sale nu se sfiesce a spune următoarele cuvinte, carĭ se lovesc în cap cu adevĕrul de mai sus, constatat prin cifre: «de câte orĭ aveți nevoe, vĕ năpustiți tot asupra aceleĭ părți din societate care suferă mai mult, asupra consumatoruluĭ sĕrac. Așa ați îngreuiat *impositul sării* avênd totuși pretenția că sunteți un guvern popular, ați îngreuiat *taxa licenței*, a țuicei, a spirtuoaselor, *a tutunului*» (*Monitorul oficial* 1887, desbaterile Adunărei p. 935).

Și această alterare conștientă și premeditată a adevĕruluĭ, d. Pallade o crede că este discuție budgetară

III

Să mergem înainte cu cercetarea reducereĭ impozitelor:

In 1885 *darea fonciară* a fost scăḑută de la 6 la 5 la sută pentru toți aceia carĭ locuesc în țară și 'șĭ cultivă eĭ singurĭ pământul. Cu toate că prin aceiașĭ lege se ridică impositul la 12 la sută pentru proprietariĭ ce locuesc în țĕrĭ străine, totuși nu există nicĭ o proporție între scădere și urcare; căcĭ pe când scăderea de la 6 la 5 la sută se întinde asupra $^{3}/_{4}$ din proprietatea țĕreĭ, urcarea la 12 la sută lovește numaĭ $^{1}/_{40}$ din această proprietate. Evaluăm însă numaĭ la 2,000,000 perderea suferită de Stat din reducerea dăreĭ fonciare în decursul acestor douĭ anĭ.

Trecem la impositul personal numit și al *căilor de comunicație*. De la 1876—1881 venitul acestuĭ imposit era de 12,000,000 pe an. Guvernul liberal vĕḑênd la acea epocă că incasările tuturor veniturilor daŭ necontenit escedente a crediut de cuviință să reducă acest impozit, cel maĭ nedrept din toate, întru cât obligă deopotrivă pe cel sĕrac ca și pe cel bogat, este decĭ lipsit de caracterul esențial al orĭ-căruĭ impozit drept, proporționalitatea. Câtimea luĭ era de 18 leĭ pe an, care se urca împreună cu ḑecimile la maĭ bine de 24, ceea ce îngreuia foarte mult pe țĕran. Guvernul liberal 'l reduseântêiŭ la 12 leĭ pe an în 1882, iar în anul următor la 6 leĭ, saŭ *la* $^{1}/_{3}$ *din ceia ce era*

mai înainte. Venitul acestuĭ impozit scădu la 8,000,000 din 12 în 1882 și în 1883 la 5,000,000, căci de și impozitul reducêndu-se la $^1/_3$ ar fi trebuit să dea numaĭ 4,000,000, prin *sporul populațieĭ* el atinse cifra de 5,000,000, dacă s'ar lua și adĭ 18 leĭ de cap am avea un venit de 15,000,000. Statul deci a încercat o perdere de 4,000,000 în 1882 și de câte 10,000,000 de la 1883—1886 inclusiv, în total 44,000,000 de leĭ.

Taxa de transmitere a fost suprimată în valóre de 200,000 de leĭ; de asemenea scutirea totală a *rezerviștilor* de căile de comunicație alți 300,000 de leĭ.

Vine apoĭ reducerea tarifelor *căilor ferate* de la 1882 până astădĭ, pe care o evaluăm de sigur prea jos numaĭ la 8,000,000 peste toți aniĭ.

In sfârșit să nu uităm că și domeniile Statuluĭ s'aŭ împuținat prin împroprietărirea însurățeilor, prin vîndarea în loturĭ la țĕranĭ și prin crearea domeniuluĭ coroaneĭ. Dacă cu toate aceste reducerĭ însemnate în întinderea și numĕrul domeniilor Statuluĭ, veniturile lor nu aŭ scădut, aceasta provine din sporirea arendĭlor și a chirielor, provenite din adăogirea bogățieĭ generale. Este însă avedĕrat că dacă guvernul liberal nu ar fi redus întinderea domeniilor prin legile arătate, sporul venituluĭ domenial ar fi fost însemnat. Daca evaluăm numaĭ la 4,00,000 totalul reducereĭ în venitur încasate de guvernul libéral din acest capitol și facem suma tuturor reducerilor, avem :

Tutun	11,500,000
Licență	18,000,000
Foncieră	2,000,000
Personală.	44,000,000
Transmiterea	200,000
Reserviștiĭ	300,000
Căile ferate.	8,000,000
Domeniile	4,000,000
Total	88,000,000

Dacă cu toate aceste scăderi veniturile în loc de a se micșora s'aŭ sporit, aceasta a provenit mai ântêiŭ dintr'o mai bună administrare a lor. Așa tutunul care la 1876 fiind dat în arendă, cu toate prețurile cele mari cu cari se vindea, producea numai 8,000,000 de lei, astădi căutat în regie, cu niște prețuri mai mici, aduce 20,000,000. Drumurile de fier cari mai înainte consumaŭ în exploatarea lor tot ce produceaŭ, prin reducerea cheltuelelor de administrație, cu tótă scăderea tarifelor, aŭ ajuns astădi înmulțindu-se și liniile, să dea Statuluĭ un venit curat de 10,500,000 de leĭ. Cheltuelile de administrație costaŭ 16,000 de leĭ pe kilometru în 1879; în 1881 ele fură reduse la 10,000 de leĭ și în 1884 cheltuelele scădură la 6,000 de leĭ, adică o economie însemnătoare de 10,000 de leĭ pe an la kilometru de drum de fer. De asemenea s'a urmat și cu cheltuelele relative la exploatarea regieĭ tutunuluĭ.

Este drept că în timpurile din urmă guvernul fu nevoit prin sporirea cheltuelelor statuluĭ a adăogi câteva imposite. Ast-fel *decimea de percepere* de când Statul a luat asupra luĭ incasarea impositelor, de la 1882 până astădi câte 2,000,000 pe an, face 10,000,000.

Taxa de cinci la sută asupra lefilor impusă încă din timpul rĕsboiuluĭ, care a adus până astădi 16,000,000 pe timp de 10 anĭ.

Sporirea taxeĭ pe bĕuturi introduse din 1885—86 care a adus până acum un spor de 2,000,000.

In total 28,000,000.

Dacă scădem această sumă din reducerile de 88,000,000 făcute de guvern asupra impositelor, tot mai rămâne *o sumă de 60,000,000 lăsată de guvern în folosul contribuabililor din veniturile ce era în drept să încaseze.*

Prin urmare, întru cât se constată că guvernul a ușurat dările în loc de a le îngreuia este învederat că sporirea veniturilor nu este datorită uneĭ încordărĭ a puterilor imposabile, ci uneĭ sporirĭ a avuțieĭ țĕreĭ.

IV

Dovada cea mai bună despre această sporire a bogăției țĕrei este că pe când impozitele directe nu dau chiar astădĭ mult mai mult de cât în 1876: 23,000,000 în acel an și astădĭ 27,000,000, prin urmare un spor numai de 4,000,000, contribuțiile indirecte în cari se coprind și monopolurile dădeau la 1876 numai 28,000,000 pe când astădĭ ele dau 66,000,000 *fără ca să se fi făcut până acum vre-o urcare însemnată* în cuantumul dărilor lor. Căci urcarea taxei bĕuturilor spirtuoase și monopolul chibriturilor abia s'au aplicat și rezultatul acestor urcărĭ se va putea apreți numai de acum înainte. Dările cari deci se percepeau și în 1876 anume: *tutunul, vămile, salinele, bĕuturile spirtuoase* și *amendile judecătorești*, dau acuma un spor de aproape 40,000,000 pe an, spor ce nu 'și poate găsi altă explicare de cât în o consumație mai mare a acestor producte și deci și creșterea avutului public.

Aceasta sporire a bogăției țĕrei noastre se poate constata și pe altă cale, anume dacă o mĕsurăm prin comerțul ei exterior. Este cunoscut că comerțul unei țĕrĭ, adică facultatea ei de a vinde și de a cumpăra crește tot-d'a-una saŭ scade odată cu bogăția generală. Nu e vorbă, acest mod de a mĕsura bogăția unei țĕrĭ prin comerțul sĕŭ exterior este neperfect, căci acest comerț este numai cât expresiunea unuia din rezulta-

tele bogăției. Locuitorii unei țări nu pierd și câștigă numai din relațiile lor cu străinătatea, ci mai ales din relațiile lor interne, din comerciul interior, din slujbele ce 'și fac unul altuia și din sute de alte împrejurări. Tocmai însă fiind-că aceste relațiuni sunt atât de înmulțite, ele sunt peste putință de calculat, în cât este cu totul în afară de puterile minței de a socoti, fie și-numai cât aproximativ, venitul anual al unei țări întregi.

Și într'adevĕr când ne gândim că este cu neputință a cunoasce venitul unui individ, de a sci de esemplu cât câștigă pe an un medic, un avocat, arendașul unei moșii, cum voim să aflăm venitul total a milioane de oameni? Este de observat că cu apropiere putem să ne facem o idee de venitul unui individ de pe traiul care 'l duce, cum 'și ține casa, ce cheltuesce, etc., deci tot după un indiciu exterior. Tot așa se poate întrebuința și comerciul unei țări cu străinătatea ca *indiciul* bogăției sale, ca un *mĕsurător cu totul apoximativ*, însă pe care trebue să 'l aplicăm în lipsă de altele, care nu ar putea fi de cât mai arbitrare de cât dênsul.

Dacă aplicăm acest mĕsurător la creșterea bogăției țĕrei noastre aflăm că dênsa a crescut în aceiași proporțiune cu veniturile țĕrei. Așa dacă cercetăm cifra comerciului țĕrei, import și export întrunite găsim de la 1862—1886 următoarea urcare:

De la	1862—65	media	172,000,000
«	1866—70	«	200,000,000
«	1871—75	«	250,000,000
«	1876—80	«	473,000,000
«	1880—85	«	500,000,000
«	1886	«	515,000,000

Paralel cu această creștere întreită a avuției țĕrei dintre 1862—1886 găsim aceiași urcare a budgetelor ei:

de la	1862—1865	media	47,000,000
«	1866—1870	«	59,000,000
«	1871—1870	«	77,000,000

de la 1876—1879 media 104,000,000
« 1880—1885 « 130,000,000
« 1886 138,000,000

Pe când budgetul se urcă deci de la 47 la 138,000,000 adică la o sumă aproape de trei ori așa de mare, venitul țărei măsurat după comerțul ei exterior urmează aceiași suire, adică de la 172 la 515,000,000. Se vede deci că dările, de și produc astădi de trei ori mai mult ca în 1862, totuși ele nu apasă mai greu de cât atunci.

După ce am stabilit că urcarea budgetului țărei noastre este normală, ținênd pasul cu sporirea venitului și deci a bogăției ei, să arătăm că România nu este de loc țara cea mai greu impusă din Europa după cum se susține de organele și oratorii opoziției.

Dacă cercetăm câtimea impositelor în raport cu populația aflăm pentru următoarele țări, *cari se pot compara cu România în întindere și poporație,* proporțiunea de mai jos:

In Serbia. . . 28 lei imposit pe cap
« Danemarca 37 « «
« Portugalia 40 « «
« Grecia. . , 47 « «
« Belgia. . . 53 « «
« Spania. . . 54 « «
« Bavaria . . 58 « «
« Olanda . . 62 « «

Iar dintre statele cele mari
In Italia . . . . . 66 « «
« Francia. . . . 81 « «

România cu 138,000,000 budget și 5,300,000 locuitori, plătește de cap de om 28 lei; însă fiind-că în acele 138,000,000 intră 21,000,000 domeniile, 10,000,000 drumurile de fer și vre-o 7,000,000 poște. și telegraf cari nu sunt venituri provenind din dări, apoi cifra acestora se reduce la 100,000,000, în cât pe *cap de om*

nu vine în Românià de cât ceva mai mult de 19 leĭ. [1]) In raport decĭ cu numĕrul locuitorilor, România este ţara cea maĭ puţin încărcată din cele comparate şi în deobşte din toată Europa.

Raportul însă al dărilor către locuitoriĭ uneĭ ţĕrĭ, socotit pe cap, nu poate singur să ne dea mĕsura adevĕrată a greutăţeĭ cu care dările apasă asupra locuitorilor. Căcĭ să luăm bune-oară două ţărĭ a căror locuitorĭ plătesc aceiaşĭ dare, însă din carĭ una este de două orĭ maĭ bogată de cât cea-l'altă. Este învederat că locuitoriĭ ţĕreĭ maĭ sĕrace vor simţi de două orĭ maĭ greŭ apăsarea aceloraşĭ dărĭ de cât locuitoriĭ ţĕreĭ maĭ bogate. Prin urmare, pentru a avea o mĕsură maĭ exactă a greutăţeĭ cu care dările apasă pe poporul român, trebue să stabilim o a doua proporţie, între capul de locuitorĭ şi bogăţia respectivă a ţĕrilor, mĕsurată cum am arătat maĭ sus, prin comerţul lor exterior.

Comerţul făcut pe cap de locuitorĭ în ţĕrile comparate maĭ sus este următorul:

In Belgia . . .	527	de leĭ
« Olanda . . .	400	« «
« Danemarca .	322	« «
« Franţa . . .	227	« «
« Italia	100	« «
« Spania . . .	95	« «
« Portugalia . .	90	« «
« Serbia . . .	50	« «

Iar în România unde avem 515,000,000 comerţ exterior şi 5,300,000 locuitorĭ, vine pe cap de om câte 100 de leĭ.

[1]) Faptul că lăsăm la o parte impozitele comunale şi judeţene nu schimbă întru nimic proporţia, întru cât nicĭ la ţĕrile cu carĭ facem comparaţie, ele nu sunt calculate.

V.

Combinând acuma cele două proporțiuni ale dărilor pe cap de locuitorĭ și ale bogățieĭ mĕsurate prin comerț ajungem la următoarele rezultate: Sêrbul plătește 28 de leĭ pe an dare și face un comerț de 50 de leĭ, pe când Românul plătește 20 de leĭ și face un comerț de 100 de leĭ, prin urmare Sêrbul este de $2^1/_2$ orĭ maĭ împovărat cu dărĭ de cât Românul. Făcênd acelașĭ calcul pentru cele-l'alte țĕrĭ, aflăm că Portugezul plătește $1^1/_2$ maĭ mult ca Românul; Italianul și Francezul de 2 orĭ maĭ mult; Spaniolul aproape de 3 orĭ maĭ mult; iar țĕrile în carĭ locuitoriĭ simt maĭ puțin greutatea dărilor de cât în România sunt: Belgia în care se simte de 4 orĭ maĭ puțin; Olanda în care se simte de 3 orĭ și Danemarca în care se simte de 2 orĭ maĭ puțin apăsarea lor de cât în România.

De și fără îndoială că România nu se poate compara cu Belgia, Olanda și Danemarca, carĭ sunt într'o stare economică de invidiat, totușĭ nu e maĭ puțin adevĕrat că dênsa stă maĭ bine în privința greutățeĭ dărilor de cât Serbia, Portugalia, Italia, Spania și Francia, în cât este departe de a fi țara cea maĭ împovărată cu dărĭ din toată Europa după cum aŭ susținut oratoriĭ opoziției în desbaterile asupra budgetuluĭ.

Domnul Djuvara a căutat să restoarne sistemul nos-

tru de a calcula, cu toate rezervele făcute, bogăția respectivă a țărilor prin comerțul lor exterior, și pentru a dovedi aserțiunea d-sale, a comparat între ele sumele totale ale comerțuluĭ următoarelor țărĭ: Anglia, Statele-Unite, Francia, Belgia, Rusia, China și Olanda, de unde aŭ eșit resultatele că Belgianul ar fi de 16 orĭ maĭ bogat ca Rusul și de 160 de orĭ ca Chinezul! O asemenea critică a părereĭ mele este de rea credință. Maĭ întêiŭ eŭ am comparat cu România în deobște țările micĭ carĭ seamănă cu dênsa și în teritoriŭ și în poporație. Apoĭ am luat spre comparare numaĭ țĕrĭ din marea familie europeană, carĭ staŭ dilnic în relațiunĭ de comerț unele cu altele, și nu am întrebuințat ca termene de asemănare Anglia, al căruĭ comerț universal are un caracter cu totul deosebit, nicĭ America și Rusia carĭ prin sistemul lor aproape prohibitiv împedică în mare parte comerțul lor firesc, nicĭ China care până maĭ deunădĭ era înconjurată de zidul eĭ proverbial spre a se apăra în contra străinilor. Eŭ am pus în asemănare țĕrĭ ce aŭ un caracter comun și nu de acelea ce sunt cu totul deosebite. Fără îndoială că naturalistul este în drept a trage conclusiunĭ din compararea speciilor câneluĭ, vulpeĭ, lupuluĭ și șacaluluĭ, și nu 'ĭ se poate tăgădui resultatele dobândite pe temeiul că vulturul n'are seamĕn cu broasca. Acest sistem de discuțiune l'am vĕdut spre mirarea mea de maĭ multe orĭ pus în lucrare de opositie în parlamentul nostru. Se răsucesc faptele, se răstălmăcesc argumentele, se rĕspunde, bine înțeles în chip victorios, la cea ce *nu* aĭ spus; minoritatea aplaudă și oratorul este *executat.* Ne pare rĕŭ a o spune; dar acest mod de discuție poate fi potrivit orĭ unde aiurea, nu însă în parlament. El se întâlnește maĭ ales în gura avocaților carĭ aŭ cauze proaste de susținut și carĭ nu aŭ alt mijloc de a o face, de cât mințind faptele și răsucind legea. Intr'un parlament însă, unde țara 'șĭ-a trimes representanțiĭ eĭ

spre a 'i căuta interesele, singura maximă a deputatului ar trebui să fie aflarea adevĕrului și pentru ajungerea acestuĭ scop prima condițiie este onestitatea în discuțiune.

Din toate cele spuse maĭ sus resultă că poporul român este departe de a fi cel maĭ împovărat cu dărĭ din toată Europa și maĭ ales țĕranul român este în privința aceasta în o posițiie mult maĭ bună de cât locuitoriĭ altor țĕrĭ. De și nu voim să susținem că țĕranul român s'ar afla în starea cea maĭ bună, totuși este învederat că *neajunsul acesteĭ stărĭ nu este de căutat în apăsarea dărilor,* ci în alte împrejurărĭ, precum în lipsa luĭ de cultură, în obiceiurĭ rele de trândăvie și nepăsare în care 'l-aŭ aruncat vitrigile timpurĭ prin carĭ a trecut și altele de acest fel. Este învederat că un țĕran care are în proprietatea luĭ 4 fălcĭ de pămĕnt și care nu plătesce pe an de cât maximul 24 leĭ dare, nu se poate dice că se află într'o stare asuprită și de sigur că țĕranul frances saŭ italian poate invidia în această privire posițiia Românuluĭ.

De aceea și întâlnesc maĭ multe semne că și la noĭ în țară poporația rurală merge înainte. Ast-fel operațiile creditelor agricole carĭ se cifrează cu suma însemnătoare de 42,000,000 pe an dovedesc că țĕraniĭ aŭ nevoie de capital pentru a face maĭ productivă cultura pămĕntuluĭ. Apoĭ este sciut că o cătime mare din pămĕnturile Statuluĭ s'aŭ vĕndut în loturĭ la țĕranĭ și maĭ nu trece di în timpul cât funcționează Corpurile legiuitoare în care să nu se presinte din partea țĕranilor cererĭ de cumpĕrărĭ de moșie. Maĭ atragem luarea aminte și asupra faptuluĭ relatat de d. Costinescu că un mare numĕr de țărani își asigurează viața în Bucurescĭ la societățile de asigurare. Dacă adăogăm către acest fapt și împrejurarea că mulțĭ țăranĭ își acoper casele lor cu table și își cumpĕră pluguri de fer, atunci va trebui să recunoascem că împreună cu toată țara și temelia eĭ, țăranul ro-

mân, este cuprins de avêntul propășireĭ. Dovada cea maĭ bună însă că țăranul plătește puține imposite, este ușurința cu care ele se încasează. Unde se maĭ vede astăzĭ execuția dărilor prin dorobanțĭ, care aplicată sub conservatorĭ, reamintea veacurile trecute de groaznică amintire. Oprirea apoĭ de a se încheia tocmelĭ agricole pe maĭ mult de un an a făcut peste putință vîndarea locuitorilor cu toptanul către proprietarĭ și arendașĭ pentru plata dărilor, și cu toate acestea încasarea dărilor merge foarte regulat, dovadă exactitatea cu care statul își achită toate mandatele sale. Și această ușurare a stăreĭ țăranuluĭ este datorită în mare parte însemnătoareĭ reduceriĭ a impozituluĭ căilor de comunicație, la $^1/_3$ din cea ce era maĭ înainte. Dacă maĭ adăogim și altă împrejurare raportată tot de d. Costinescu, anume creșterea cea însemnată a poporației țăreĭ, maĭ ales în ceĭ de pe urma 5 anĭ (în mijlociŭ câte 74,000 escedent de nașterĭ asupra morților) și care creștere este datorită în mare parte poporației rurale, tunci vom dobêndi din toate aceste împrejurărĭ convingerea că starea muncitorilor agricolĭ merge îmbunătățindu-se, căcĭ unde merge rĕŭ poporuluĭ acolo dênsul scade iar nu crește.

DATORIA PUBLICA

I.

Prin budgetul anului curent anuitatea datoriei publice se urcă la suma de 61,400,000 de lei. Din această sumă evaluată în monedă națională, vre-o 7,000,000 sunt afectate pentru plata agiului, calculat pe 15 % din valórea sumelor plătite în aur din această datorie. După cum vom arĕta mai jos, agiul nefiind o urmare a gestiunei financiare a guvernului liberal, ci resultatul stărei generale monetare a Europei, pentru a ne da seamă exactă despre urcarea datoriei publice reale a țĕrei în timpul administrațiunei guvernului liberal, trebue să socotim anuitatea pe care Statul o plătește astădi la suma de 54,000,000, adică să scădem agiul din cifra anuităților; căci, dacă schimbarea complicațiunilor monetare cărora Europa este expusă astădi din causa nechibzuitei introduceri a etalonului de aur, s'ar face mâne, ar înceta și pentru Statul românesc perderea anuală de 7,000,000 pe care o sufere prin plata agiului. Este deci drept a nu se ține seamă de acéstă sumă, plătită pentru agiŭ, dacă voim a face o dreaptă comparare între starea datoriei publice de astădi și aceea moștenită de partidul liberal de la guvernul conservator, pe timpul căruia bóla agiului era încă necunoscută în Europa.

Dacă socotim anuitatea datorieĭ la 54,000,000, atunci găsim că diferența acesteĭ anuități de aceea ce se plătea la 1876 este cu totul neînsemnată, anume aproximativ 1,000,000 de leĭ, cu toate că capitalul datorieĭ s'a urcat cu suma de maĭ bine 200,000,000 de leĭ. Anume în

1876	era capital	563,000,000	anuitate 53,000,000
1887	« «	769,000,000	« 54,000,000

Fiind-că tocmaĭ aceste cifre aŭ fost contestate și fiind-că s'a pretins de opoziție că datoria publică era la 1876 cu mult maĭ mică, de aceea trebue să căutăm întâiŭ a stabili aceste cifre într'un chip neînduoielnic.

Expunerea situațiuneĭ tesauruluĭ public de la 30 Septembre 1885 (p. 22), înfățișează următoarea datorie publică capital și anuități la sfârșitul anuluĭ 1876:

	Capital ne amortisat la 1 Ianuarie 1876	Anuitatea pe 1876
Stern Brothers	16,575,000 —	2,124,376 80
Oppenheim	25,127,500 —	3,164,241 —
Domenial	70,070,000 —	8,000,000 —
Renta 5% 1875 . .	44,600,000 —	2,250,000 —
Impr. de la Casa de depuneri contr. în 1872 .	9,985,320 83	740,900 —
C. F. Bucuresci-Giurgiu	1,909,192 24	2.010,000 —
Podurile de fer . . .	5,691,244 44	1,443,274 —
C. F. R. soc. Acționar.	247,492,268 96	18,609,750 —
C. F. Lemberg-Iași. .	51,535,640 —	3,865,273 —
C. F. Iași-Unghenĭ . .	3,174,649 97	452,425 85
Bonuri rurale.	55,713,846 44	14,400,000 —
	531,874,662 88	57,068,140 65

Dacă adăogim către această sumă o datorie flotantă, representată prin bonuri de tesaur de 31,000,000 de leĭ, pentru care se plătea procente pe an cel puțin 3,800,000, atunci avem pentru totalul datorieĭ publice la 1876, în cifre rotunde:

Capital 563,000,000; anuitatea 61,000,000.

Suma capitaluluĭ este exactă; acea a anuităţeĭ este însă încărcată, anume la acea privitoare pe bonurile rurale, care era într'adevĕr de 14,000,000 *pentru anul 1876,* însă nu ca anuitate propriŭ dișă, ci din causa unor rămășiţe neplătite ale anilor anteriorĭ, în cât *adevĕrata anuitate nu era de cât de 6,000,000 şi anume 5,500,000 de leĭ procente de 10 la sută la capitalul datorit atunci de 55,000,000 şi 500,000 de leĭ tragere la sorţĭ a obligaţiilor.* Ast-fel trebue redus din anuitatea totală de 61,000,000 suma de 8,000,000 încărcată la bonurile rurale, ceea ce reduce anuitatea datorieĭ publice din 1876 la 53,000,000.

Suma de 769,000,000 datorită în anul curent se compune din 729,000,000 datorite în anul trecut (veḍĭ espunerea situaţiuneĭ tesauruluĭ public de la 30 Septembre 1886, p. 84), plus 40,000,000 adause pentru emisiunile de rentă ce vor avea loc în acest an, spre sĕvĕrșirea construcţiilor începute.

Resultatul dobêndit prin compararea celor douĭ anĭ, al începutuluĭ gestiuneĭ guvernuluĭ liberal și acela în care ne aflăm, nu póte fi de cât îmbucurător, de óre ce, *cu toate că capitalul împrumutat s'a adăugit cu 206,000,000 anuitatea de plătit pentru el a rămas aproape aceeaşĭ.*

E ușor de a'șĭ da seamă cum s'a putut realisa o asemenea operaţiune. Pe când în timpurile guvernelor anterioare împrumuturile făcute eraŭ foarte îngreuietoare, plătindu-se procente foarte marĭ din causa nesiguranţeĭ creditului statuluĭ român, astădĭ, mulţumită buneĭ administraţiĭ a financelor ţĕreĭ, creditul statuluĭ s'a ridicat și procentele pe carĭ le plătim aŭ scăḍut *la mai mult de jumĕtate* din ceea ce eraŭ înainte. Astfel împrumutul *Stern* și *Oppenheim*, a căror sumă nominală era de 54,000,000 de leĭ n'aŭ produs efectiv de cât 36,000,000, Pentru această sumă statul obligându-se a plăti timp de 24 de anĭ câte 5,000,000 de leĭ pe an, adică anuitatea acestor împrumuturĭ se

urca la 13,85% pe an. Imprumutul domenial din 1871 de 78,000,000 de lei nominal, a produs net numai 58,000,000, pentru care plătindu-se o anuitate de 8,000,000, aceasta revinea la 13,75% pe an. Tot atât de oneroasă a fost emisiunea renteĭ perpetue din 1875, prin care se emitea 44,000,000 capital nominal 5%, care aduce însă în casa Statuluĭ numai 28,000,000 putênd abia fi emisă pe cursul de 65 la sută. Astădĭ renta noastră amortisabilă 5% se emite pe cursul de 91, ceea-ce face ca procentul să fie mai mic de 6%. Ast-fel se înțelege cum s'a putut, *transformându-se datoriile vechĭ, precum datoria flotantă, împrumutul domenial, obligațiunile rurale în renta amortizabilă 5%*, să se realiseze la anuități acea economie însemnată, care a făcut cu putință să se sporească capitalul împrumutat cu 206,000,000 de lei *fără a se urca cifra anuităților de cât cu 1,000,000.*

Și să nu se creadă că cel puțin termenele amortismentelor nouilor datoriĭ ce aŭ înlocuit pe cele vechĭ ar fi mai lungĭ. De și în privința împrumutuluĭ domenial aceasta este așa, totuși cea mai mare datorie a statuluĭ român, acea a linieĭ ferate Roman-Vêrciorova, în sumă de 237,000,000 *a fost scurtată de la 81 la 44 de ani.*

Putem decĭ spune că *cu aceeași anuitate și pentru un timp cu mult mai scurt*, statul român a dobândit sub guvernul liberal o sumă de 206,000,000 mai mult, pe carĭ 'ĭ-a întrebuințat în lucrărĭ civilizătoare. A fost un premiŭ acordat de Europa administrațieĭ inteligințe și bine chibzuite a financelor din partea guvernuluĭ liberal.

II

Oposiția și-a dat toate silințele putincioase spre a combate aceste cifre. Mai întêiŭ ea a susținut că nu se cuvine a se socoti în datoria rĕmasă la 1876, nicĭ capitalul do 55,000,000 nicĭ anuitatea de 6 milioane a datorieĭ rurale, pentru că atât fondul cât și procentele acesteĭ datoriĭ eraŭ destinate a fi plătite de o casă specială. Această părere este susținută de oposiție, în scopul de a micșora datoria rĕmasă din timpul guvernuluĭ conservator, spre a spori cu atât adăogirile făcute la datoria publică sub guvernul liberal.

Planul este dibaciŭ însă absolut greșit, și de sigur nu fără intențiune. Intr'adevĕr, ce însemnează casa deosebită a datorieĭ rurale? Nu tot Statul garanta plata capitaluluĭ și a procentuluĭ, și când în 1879, epoca la care ar fi trebuit ca bonurile rurale să fie desăvêrșit plătite, se ivi deficitul colosal de 31,000,000 leĭ, cine luă asupră-și plata aceluĭ deficit de cât tot Statul român care garantase aceste bonurĭ? Dar înțelegem tactica oposițieĭ. Ea consimte a scădea din datoria guvernuluĭ liberal acele 31,000,000 și din anuități 2,000,000 ce se plătesc pentru renta ce a servit la acoperirea deficituluĭ lăsat de datoria rurală, pentru a putea scădea și din datoria rĕmasă de la conservatorĭ 55,000,000 din capital și maĭ ales, ceea ce o doare maĭ rĕŭ, 6,000,000 din anuități.

Prin această operațiune se încarcă fără drept sporul anuităților sub guvernul liberal cu 4,000,000.

S'a susținut însă de unii oratori din minoritate că datoria publică la 1879 era numai de 41,332,000 lei și întru cât astădi este de 61,000,000, urmează că în 7 ani dênsa a sporit cu 20,000,000 lei. Cifra de 41,332,020 este luată din expunerea situației financiare pe 1884-85 p. 42, cifră greșită *care nu cuprinde în ea mai multe sume, precum pensiile și datoria rurală.* Adevĕrata cifră a anuităților în anul 1879 este de 46,813,000 lei noui, după cum se vede accasta din situația financiară a aceluĭ an publicată la 31 Decembre 1880, p. 42.

D. Djuvara merge însă mai departe. D-sa caută să dovedească că anuitatea datorieĭ publice s'a sporit de la 1876 până astădi cu 25,000,000 și iată cum stabilește d-sa calculele d-sale financiare. In 1879 cifra datorieĭ publice admisă de d. Djuvara este de 41,332,000 de leĭ. De atunci însă până acuma s'aŭ mai stins următoarele anuități: Calea ferată Bucuresci-Giurgiu 2,010,000; podurile de fer 1,443,000; linia ferată Iași-Unghenĭ 452,00 și împrumutul Stern 2,020,000 de leĭ; în total 6,025,000 de leĭ. Deducênd această sumă din 41,332,000, anuitatea ar trebui să fie astădi numai de 35,307,000; ea fiind de 61,400,000 a sporit deci cu 25,500,000 de leĭ. S'ar aștepta cine-va ca d. Djuvara să susțină, conform cu calculul făcut de d-sa, că acest spor s'a făcut de la 1879 încoace. Nu. *D-sa conchide că de la 1876-1887 anuitatea a sporit cu acele 25,000,000* (*Monitorul* pe 1887, desbaterile Camerilor p. 1000) ca și când cifra de 41,332,000, din care d-sa scade anuitățile expirate, ar fi aflat'o ca constituind anuitatea datorieĭ publice în 1876!

Apoĭ anuitățile expirate pe carĭ d-sa le scade din cifra de 41,332,000, când aŭ încetat de a mai apăsa asupra budgetuluĭ? La 1877, îndată după anul 1876 din cifra căruia ar fi trebuit să le scadă saŭ măcar la

1879, din cifra căruia le scade într'adevĕr? Nu. Ele aŭ expirat, acea pentru podurile de fer în 1881, acea pentru linia Iași-Ungheni abia în anul trecut și acea a împrumutuluĭ Stern nicĭ nu a expirat încă, de oare ce și în budgetul anuluĭ acestuia 1887-88 este trecută ultima rată, o rămășiță de 462,000 de leĭ. Apoĭ cum poate d. Djuvara să le scadă din anuitățile carĭ după d-sa se plăteaŭ în 1879 și după aceea făcêndu-se că uită anul pe care 'și întemeiase calculele d-sale, să sară de o dată înapoĭ la *1876* și să spună *că de atunci* până acuma, adică, de la eșirea guvernuluĭ conservator de la putere și în timpul administrațieĭ celuĭ liberal, anuitatea datorieĭ publice ar fi crescut cu 25,500,000 de leĭ! Este această argumentare onestă și dacă d. Djuvara apăra adevĕrul avea nevoie de a recurge la neadevĕr pentru a 'l susține?

Să esplicăm noĭ aceste cifre.

Maĭ ântêiŭ am arătat că anuitatea esactă, coprinḍênd toate cifrele datorieĭ publice și acea rurală din 1879 era de 46,813,000 leĭ. Dacă această anuitate este maĭ mică cu vr'o 6,200,000 de cât acea din 1876 pe care am vĕḍut'o a fi de 53,000,000, reducerea aceasta este opera guvernuluĭ liberal, efectuată prin transformarea datoriilor, anume: conversiunea împrumutuluĭ domenial, care a redus anuitatea de la 8 la 6,000,000, acea a datorieĭ flotante care a prefăcut procentele de 3,800,000 de leĭ în o anuitate de 1,800,000, și acea a datorieĭ rurale—din care plătindu-se de la 1 Ianuarie 1877—1 Aprilie 1880 rĕmășițĭ, capital și procent în valoare de 37,000,000 de leĭ,—restul a fost convertit în rentă amortisabilă, pentru care se plătesce în loc de 6,000,000 pe an anuitate, una numaĭ de 2,047,000 de leĭ (situația financiară pe 1881—1882, p. XII). Insumând aceste reduceri vedem că ele daŭ aproape cifra de 6,200,000 cu care s'a scăḍut datoria publică din ceea-ce era pe timpul conservatorilor, *reducere însă care este lucrarea partiduluĭ și a guvernuluĭ liberal.*

De la 1879 până astăḑi această economie realisată de guvernul liberal în anuităţile de plătit a fost iarăşi consumată de dênsul, în cât astăḑi am revenit iarăşi la cifra la care se urca anuităţile la eşirea guvernului conservator, ba chiar le-aŭ întrecut cu 1,000,000, fiind astăḑi de 54,000,000, pe când la 1876 eraŭ de 53,000,000. Nu numaĭ atâta, guvernul liberal a reintegrat şi anuităţile căḑute din budget prin espirarea lor. Ast-fel a pus la loc, prin emisiune de rentă, anuitatea caleĭ ferate Iaşi-Unghenĭ, acea a podurilor de fer şi acea a împrumutuluĭ Stern, în total vr'o 5,000,000, în cât ast-fel n'a menţinut nicĭ economiile de 7,000,000 operate prin transformările datorieĭ publice, nicĭ această altă economie resultată din datoriile stinse. Dacă ar fi măntinut aceste economiĭ, astăḑi datoria publică ar trebui să fie cu 12,000,000 maĭ mică, adică numaĭ de 42,000,000, pe când ea este de 54,000,000.

Ce a făcut guvernul cu aceste 12,000,000 pe carĭ nu le-a economisit ci le-a dat înapoĭ iarăşi datorieĭ publice? A împrumutat în socoteala lor acele 206,000,000 capital cu care cifra de astăḑi a capitaluluĭ împrumutat de 769,000,000 întrece pe acel ce esista la 1876 563,000,000, spor de capital întrebuinţat cu totul în lucrărĭ de utilitate publică.

Nu s'a urcat deci anuitatea la o sumă maĭ mare de cât aceea ce esista la 1876, ci s'a reurcat îndărăt la acea sumă din suma scăḑută la care se coborâse în 1879; dar aproape cu aceeaşi cifră a anuităţilor ce figuraŭ în budgetul din 1876 guvernul liberal dobândit 206,000,000 maĭ mult la capitalul împrumutat.

III.

Și la datoria publică trebue să facem o cercetare analoagă cu acea încercată la budgete, adică să vedem dacă nu cum-va anuitatea de 61,000,000 apasă prea greŭ asupra budgetuluĭ statuluĭ; cu alte cuvinte dacă datoria publică nu este în disproporție cu mijloacele țĕreĭ.

Dacă stabilim o asemănare între datoria publică a diverselor State europene față cu budgetele lor, căpătăm următorul rezultat:

In Danemarca	se raportează la budget	ca	5 la 30
Belgia	« «		8 — 30
Olanda	« «		9 — 30
Grecia și Spania	« «		10 — 30
România fără agiŭ	« «		12 — 30
Portugalia și Francia	« «		13 — 30
România cu agiŭ	« «		13 — 30

Datoria noastră publică privită în întregul eĭ este egală în proporție cu aceasta a Franciеĭ și Portugalieĭ, unele din țĕrile cele maĭ datoare din Europa. Dacă însă analizăm din ce sume se compune această datorie publică și pentru ce a fost contractată cea maĭ mare parte din ea, atunci vom afla că ea, fiind representată în țară prin valorĭ reale și cele maĭ multe productive

cifra adevĕrată a datorieĭ noastre publice, acea neacoperită prin nică un echivalent, este comparativ nu cea maĭ mare, ci cea maĭ mică din Europa.

Chiar în cele 563,000,000 la care se urca capitalul datorieĭ publice la eșirea conservatorilor de la putere, pentru care se plătea 53,000,000 anuitate, partea cea maĭ mare anume 366,000,000, fusese întrebuințată la lucrărĭ de utilitate publică, pentru care se plătea o anuitate de 33,000,000, iar restul de 197,000,000 reprezentat prin împrumuturile Stern, Oppenheim, cel domenial, renta perpetuă și bonurile de tesaur, pentru care se plătea o anuitate de 20,000,000, fusese contractat pentru acoperirea de deficite.

Sub guvernul liberal capitalul datorieĭ publice a crescut în următoarele cifre: 1) 206,000,000 împrumutate, precum am vĕdut, peste suma capitaluluĭ existent în 1876 [1]) 2. Capitalul amortizat din vechea datorie în decursul acestor 10 anĭ și care s'a înstrĕinat iarăși de guvernul liberal, care trebue de asemnnea socotit ca un împrumut noŭ, întru cât, dacă el ar fi fost stins fără a se fi cheltuit din noŭ, este învederat că ar fi scăḍut cu suma luĭ datoria publică. Acest capital amortizat, după un tabloŭ dobêndit de la ministerul financelor, se urcă la 67,874,820 de leĭ și 37 de banĭ [2]).

Totalul capitaluluĭ adaos de gestiunea guvernuluĭ li-

---

[1]) In acéstă sumă intră și 26,000,000 bilete ipotecare.

[2]) Iată tabloul așa precum ni s'a comunicat:

Imprumutul Stern Bothers	13,317,500 —
Imprumutul Oppenheim	13,994,500 —
Imprumutul Domenial	11,653,000 —
Imprumutul renta 5 % amortibilă	5,276,000 —
Imprumutul 6 % convers. rurală	972,900 —
Imprumutul 5 % Renta perpetuă	7,436,500 —
Imprumutul 6 % C. F. R.	3,040,000 —
Imprumutul 5 % C. F. R. (conv. Schuldvers)	7,437,506 —
Imprumutul de leĭ 9.985.320 83 de la Cas. Dep.	1,041,015 —
Imprumutul de leĭ 1.145.556 de la Cas. Dep.	221,373 62
Imprumutul C. F. Iași-Unghenĭ	3,347,929 74
Imprumutul C. F. Roman-Suceva-Iași	109,602 01
Total	67,847,820 37

beral la datoria țăreĭ este deci în cifre rotunde de 275,000,000 de leĭ. Totuși este de observat că acest capital este numaĭ nominal și că întru cât renta amortisabilă prin care el a fost câștigat se emite în mijlociŭ pe 90 la sută, sumele efective dobândite de Stat prin împrumuturĭ în decursul a 10 anĭ de când stă la cârma luĭ guvernul liberal, aŭ fost în realitate numaĭ de 247,000,000 de leĭ.

Ce a făcut guvernul cu acéstă sumă? a întrebuințat'o în plată de deficite, precum a insinuat opoziția, fără a proba; de și lucrul nu era greŭ dacă ar fi fost așa, căcĭ dacă este o materie în care dovada e ușoară, este acea a cifrelor. Se poate ușor dovedi unde a trecut nu numaĭ toată cifra sumelor împrumutate de 247,500,000 de leĭ, dar încă și maĭ mult. Anume guvernul a întîmpinat în decursul acestor 10 anĭ următoarele cheltuelĭ extraordinare ale budgetuluĭ:

Rĕsboiul din 1877—78	42.000.000
Construcțiĭ militare	12.000.000
Armament.	78.000.000
Construcțiĭ la domeniĭ.	5.000.000
Construcțiĭ la culte și instrucție . .	5.000.000
Construcțiĭ la lucrărĭ publice . . .	90.000.000
Construcțiĭ la interne	3.000.000
Construcțiĭ la finance	4.000.000
Rentă de emis în a. c. pentru construcțiĭ	40.000.000
Total . . .	279.000.000 [1]

Așa dar guvernul a încasat 247,500,000 de leĭ venitură extraordinare provenite din împrumuturĭ și a cheltuit 279,000,000 în trebuințe extraordinare neprevĕdute în budgetul statuluĭ; a cheltuit deci maĭ mult de cât a încasat cu 31,500,000 de leĭ, pe carĭ nu 'ĭ-a putut pune de aiurea de cât din veniturile ordinare ale budgetelor sale. Observăm că d. Costinescu, când

[1] Pentru construcțiĭ vedĭ expunerea situațieĭ financiare pe 1885 p. 78.

evaluează la 89,000,000 escedentele produse în decursul acestor 10 anĭ, (Raportul general asupra budgetuluĭ pe 1887—88, p. 7) scapă din vedere cele 67,000,000 capital stins prin amortisare, care provenind din împrumuturile ce s'aŭ pus în locul luĭ, nu poate fi considerat în întregul sĕŭ ca escedent budgetar, ci acest escedent, întrebuințat de guvern pentru a acoperi cu el plusul de cheltuelĭ făcute cu lucrările de utilitate publică, peste sumele provenite din împrumuturĭ, se urcă la cifra stabilită de noĭ de 31,500,000 de leĭ.

IV.

Constatăm decĭ că datoria publică a Românieĭ, contractată pentru lucrărĭ de utilitate publică, armamente, plata bonurilor rurale, se urcă în total la 572,000,000 și anume 366,000,000 contractate înainte de 1876 și 206,000,000 de la acea dată încoace. Cea maĭ mare parte din această sumă, maĭ bine de vre-o 450,000,000 a fost întrebuințată la construcțiunĭ de drum de fer, maĭ bine de 122,000,000 pentru alte construcțiunĭ și armamente; rĕmâne decĭ datorie neproductivă numaĭ suma de 197,000,000, care toată a fost contractată pentru acoperirĭ de deficite existente *d'inaintea venireĭ guvernuluĭ liberal la putere.*

Opoziția a găsit mijlocul de a descoperi câte-va milioane împrumutate și de guvernul liberal, după cum crede ea, pentru plata de deficite și anume 4,000,000 costul transporturilor trupelor pe căile ferate și 7,000,000 materiulul pentru aprovizionarea regieĭ monopoluluĭ tutunuluĭ. Chiar dacă am considera emisiunile de rentă făcute pentru acoperirea acestor cheltuelĭ ca un împrumut pentru acoperire de deficite, încă acest împrumut ar fi compensat de treĭ orĭ prin cheltuelele făcute din veniturile ordinare pentru construcțiunĭ și susține-

rea rĕsboiuluĭ. Nu avem de cât să ne închipuim că cele 11,000,000 rentă, împrumutate pentru acoperirea acestor așa numite deficite, aŭ fost întrebuințate la facerea unor construcțiunĭ saŭ la plata uneĭ părțĭ din cheltuelele rĕsboiuluĭ, iar acoperirea plățeĭ transportuluĭ trupelor și materialul regieĭ a fost făcut din resursele ordinare.

In orĭ-ce cas este interesant de constatat că, cu toate silințele eroice ale oposițieĭ, n'a putut găsi maĭ mult de 11,000,000 datoriĭ contractate de guvernul liberal pentru plată de deficite, pe când regimele anterioare aŭ lăsat guvernuluĭ liberal o moștenire de 197,000,000 datoriĭ neproductive, carĭ și astădĭ apasă într'adevĕr asupra budgetuluĭ țăreĭ.

Anuitatea la acéstă datorie *reală* a țĕreĭ de 197,000,000 este de vr'o 12,000,000, ceea-ce represintă nicĭ măcar proporția de 3—30, adică maĭ puțin de cât chiar a Danemarceĭ.

Cu drept cuvênt nu socotim cifra datorieĭ publice productive ca îngreuietoare pentru țară. Fără îndoială că venitul net din aceste lucrărĭ de folos obștesc nu rĕspunde la anuitatea plătită pentru efectuarea lor; însă, dacă statul este în pagubă, țara se folosesce și iată în ce constă acest folos.

Maĭ ântêiŭ amintim pe acel foarte însemnat al igieneĭ pe care 'l posedă construcțiile bine condiționate. Când luăm tênĕrul să 'l ducem în armată îl rupem din sînul familieĭ și 'l obligăm să'șĭ verse sângele pentru țară, cel puțin atunci țara trebue să ia îndatorirea de a'l trimete înapoĭ în caz de scăpare sănătos cum 'l-a luat din sînul familieĭ și nu ruinat în sănătatea luĭ, prin viață în nisce încăperĭ dătătoare de bolĭ. Când iarăș prin instrucțiunea obligatorie luăm copiiĭ și 'ĭ trimetem la școlĭ, suntem îndatoriți să nu'ĭ trimitem în locurĭ unde să 'șĭ vatăme sănătatea, să'șĭ strice ochiĭ, prin acele înfundăturĭ întunecoase, carĭ până la venirea guvernuluĭ liberal țineaŭ loc de școlĭ în toată țara și carĭ acum

aŭ început a fi înlocuite cu clădiri igienice. Construcțiunile aŭ dar un merit foarte mare, acela de a ridica starea igienică a poporuluĭ, de a asigura existența acelora carĭ prin legile țĕreĭ sunt obligați a sta aiurea de cât acasă la eĭ.

Drumurile de fer aŭ o importanță neměsurată, și ca să citĕm un singur exemplu luăm Baraganul, care până dăunăzĭ era cu desĕvârșire depreciat și moșiele de acolo se dedeaŭ pe nimic, pe când astădĭ după facerea drumurilor de fer la Feteștĭ, se arendează cu preciurĭ de 5 orĭ maĭ urcate, pentru că s'a stabilit o cale de scursoare a productelor din acele localități. Drumurile de fer costă scump pe Stat, dar daŭ țĕreĭ îndecit.

Construcțiunile și drumurile de fier sunt capitaluri productive, și nu se poate spune că o datorie întrebuințată în asemenea lucrărĭ, nu este o datorie productivă. Nu este rĕŭ a se face o casă, chiar dacă de o dată nu produce venit, pentru că se asigură baniĭ maĭ bine într'un imobil de cât în diferite speculațiunĭ. Și în puținĭ anĭ va veni timpul când drumurile de fier vor raporta 50 la sută maĭ mult ca astădĭ, și 'șĭ vor plăti singure anuitatea ce se plătesce acuma și care prin urmare va scădea. Chiar astădĭ $^2/_5$ din anuitățile trebuitoare pentru capitalul ce aŭ costat, se acoper din venitul lor curat.

In adevĕr că urmează a se maĭ emite rentă pentru podul pesté Dunăre, pentru drumul de fer Dorohoiŭ-Iașĭ, pentru dockurĭ; dar este de observat că la 1889 expiră împrumutul Oppenheim și atunci rĕmâne o sumă disponibilă de 3,500,000 de leĭ in aur în casă, care va putea fi afectată la plata anuităților renteĭ ce se va emite pentru efectuarea și acestor construcțiĭ neapărate. Atuncĭ vom vedea dacă trebue să ne oprim saŭ dacă trebue să mergem înainte cu desvoltarea aceasta a puterilor țĕreĭ.

Cât despre cheltuelele făcute pentru armată, ele par șĭ sunt chiar neproductive în înțelesul strict economic

al cuvêntuluĭ. Dar la vreme, când țara este în cumpănă, atunci numaĭ se poate mĕsura tot folosul lor. Francia a neîngrijit de armata sa înainte de 1871; dênsa nu era gata când sună ora fatală și atunci Francia plăti prin 10 miliarde cheltueli și douĕ provinciĭ perdute nechibzuitele sale economiĭ asupra armamentuluĭ țĕreĭ. In epoca noastră maĭ ales, în care rivalitățile de ginte par a se ascuți cu cât înaintează civilizația, a sta nepregătit pe tĕrâmul militar este a comite o trădare în contra intereselor țĕreĭ. Apoĭ nu se poate tăgădui că asigurarea existenței unuĭ stat prin o bună putere militară contribue a mănține creditul sĕŭ și dacă renta noastră a atins puțin după 1877 cursul cel înalt pe care 'l-a păstrat de atunci, acest fericit resultat este datorit nu maĭ puțin eroilor de la Grivița, pe cât buneĭ administrațiĭ financiare a guvernuluĭ liberal.

AGIUL

I.

Vorbind de anuitatea actuală a datoriei publice am spus că de și este trecută în budget cu suma de 61,000,000, în realitate această anuitate nu se urcă decât la 54 milioane, întru cât restul de 7,000,000 este datorit premiului pe care de cât-va timp 'l plătim pentru aur. Tot acolo spuneam că politica financiară urmată de guvernul liberal nu a provocat dênsa boala agiului, și prin urmare nu poate fi răspundétóre de urcarea măestrită a valorei aurului. Fiind-că însă tocmaĭ aceasta se tăgăduește de opoziție și se aruncă existența agiului pe politica urmată de guvern cu finanțele țĕrei și maĭ ales pe politica sa monetară și pe organizarea băncei, de aceea vom intra într'un studiŭ maĭ profundat a cestiunei agiului. Sperăm că vom dovedi, pentru toți oamenii carĭ nu aŭ interes de a nu se convinge, că această urcare a prețului aurului este datorită într'adevĕr unei politicĭ monetare, *însă nu aceleĭ românești ci aceleĭ europene.*

Lucrul cel ântêiŭ ce ne lovește este că agiul, departe de a fi un fenomen ce s'ar produce numaĭ la noĭ în țară, se întâlnește la țĕrile cele maĭ deosebite și în proporțiunĭ chiar mult maĭ marĭ decât la noĭ.

Așa în Grecia este între 20—24%, în Austria până la 26%, în Rusia se urcă une-orĭ peste 30%. Chiar în Italia, unde agiul era altă dată între 20—24% și unde dispăruse în urma mareĭ operațiunĭ financiare care înlătură cursul forțat, aurul încă are un premiŭ, care variază între 0,60—3%; de asemenea în Indiile engleze agiul a atins înălțimea de 24%. Un fenomen așa de general, care se produce în regiunĭ și la popoare cu constituțiunĭ economice așa de deosebite, trebue să aibă drept cauză *un fapt general* care să determine în toate părțile urcarea prețuluĭ aurului și nu credem că chiar opoziția să se expună la ridicolul de a susține că agiul din Indiĭ este datorit politiceĭ monetare a băncеĭ românești! *Agiul trebue să aibă o cauză mult mai mare decât politica urmată de țara noastră*, așa de mică, dacă o comparăm cu acele ce sufer toate de același rĕŭ. Neputênd crede că opoziția să nu vadă acest lucru atât de simplu, este învederat că ea atribue ivirea și mănținerea agiuluĭ la noĭ în țară politiceĭ monetară a guvernuluĭ liberal, numaĭ spre a inventa argumente cu carĭ să 'l lovească, de oare-ce în realitatea lucrurilor nu găsește nimic care să-ĭ poată fi imputat.

Originea agiuluĭ este pusă fără cuvênt în uniunea monetară latină încheiată în 1865 între Francia, Italia, Belgia și Svițera, către care se alipi și Grecia în 1868. Uniunea latină avea de scop realisarea măcar în sînul raseĭ latine a întrebuințăreĭ uneĭ monede comune, basate pe tipul franculuĭ, și agiul nu putu fi o consecință a acesteĭ învoirĭ, care nu atingea întru nimic raportul de valoare existent între aur și argint. Una din condițiile acesteĭ uniunĭ avu însă maĭ târdiŭ o influență foarte însemnată asupra depreciăreĭ argintuluĭ și urcăreĭ comparative a auruluĭ, adică asupra creștereĭ agiuluĭ, anume aceea prin care se stipula ca la desfacerea uniuneĭ, fie-care țară să fie obligată a'și lua înapoĭ piesele de argint de 5 leĭ carĭ aveaŭ curs

obligatoriŭ în toate ţĕrile ce intraseră în uniunea latină.

Proveniența agiuluĭ este de căutat în rĕsboiul franco-german și anume în urmările sale financiare. Se știe că Francia fu obligată către Germania la o despăgubire de rĕsboiŭ de 5 miliarde. Germania se folosi de această sumă colosală, cea maĭ mare parte în aur spre a înlătura moneda eĭ cea veche, taleriĭ ceĭ rĕĭ și șterșĭ de argint, care forma basa circulațiuneĭ sale metalice. [1]) Taleriĭ fiind scoșĭ din circulație și vênduțĭ ca marfă cu cântarul, argintul din care eraŭ făcuțĭ se vêndu maĭ eftin de cum era valoarea lor nominală. Cifra până la care Germania isbuti să demonetiseze argintul eĭ, se urcă în curênd la maĭ bine de 600,000,000, ceea-ce provocă, bine înțeles, o scădere în piață a valoreĭ argintuluĭ.

Acest argint demonetisat de Germania își găsi îndată întrebuințare. Se știe că monetăriile statelor apusene prefac în monedă și metalele prețioase aduse de privațĭ, bine înțeles garantând prin stampila ce li se imprimă atât greutatea bucăților cât și titlul aliagiuluĭ lor. Toțĭ aceĭ carĭ cumpĕraŭ argintul depreciat din Germania mergeaŭ în Francia saŭ Belgia spre a'l prefface la monetăriĭ în piese de 5 francĭ, câștigând la această operație sume însemnătoare. Francia maĭ ales, simțind de la un timp pericolul de a i se umple țara cu de aceste monedĭ fabricate din argintul german, propuse în 1873, la reînoirea uniuneĭ latine, limitarea batereĭ monedeĭ de 5 francĭ. Tot pe atuncĭ argintul maĭ sufĕri încă o depreciare prin faptul descoperireĭ uneĭ mine de acest metal în Statele-Unite ale Americeĭ, care spori producerea argintuluĭ cu 2,000,000 de chilograme pe an. Se propuse atuncĭ la o nouă reînouire

[1]) Acest fapt este constatat de toțĭ economiștiĭ. Vedĭ d. e. *L.-Wolowsky*: Résultats économiques du payement de la contribution de guerre, p. 21: «La proportion pour laquelle nous avons soldé l'Allemagne en or et en argent est faible par rapport à l'ensemble; elle est moindre que celle *dont l'Allemagne a pu profiter pour acomplir la transformation monétaire, le passage de ce qu'on appelle l'étalon d'argent à l'étalon d'or.*»

a uniunei latine, oprirea cu totul a baterei monedei de 5 franci, ceea-ce aduse acestui metal o lovitură din cele mai teribile.

Ast-fel au ajuns cele mai multe din statele europene să introducă etalonul de aur și să declare implicit că argintul nu mai este o monedă legală.

Prin aceste diferite mijloace s'a adus acelaș resultat, depreciarea argintului; căci după cum observă un însemnat economist, metalul alb, ne mai găsindu'și întrebuințarea lui firească, care era de a funcționa ca monedă, trebuia să piardă din valoarea lui, după cum ar perde lâna, în casul când s'ar hotărî a nu mai fi întrebuințată la facerea stofelor. După Anglia, care avea singură mai înainte monometalismul, a venit Germania la 1871, care a introdus, cum am vĕdut, acelaș sistem; apoi uniunea latină, prin faptul că a suprimat cu totul baterea monedei de 5 franci de argint, a introdus și ea în sênul bimetalismului real pe care 'l avea, un monometalismul legal, care avu acelaș efect, anume de a reduce valoarea efectivă a argintului. Prin aceste deosebite împrejurări se ajunse treptat la o scădere tot mai mare în valoarea metalului alb față ca cel galben și condițiile în care agiul se putu ivi fură date de la sine.

Până aci asuntem cu totul de părerea d-lui Carp. Prima causă a agiului este deci depreciarea argintului provenită din demonetisarea lui. Dar numai acesta este elementul constitutiv al agiului? Mai este unul, și dacă cel d'ântêiu ar putea fi înlăturat prin introducerea etalonului de aur, acest de al douilea nu mai poate fi îndepărtat prin acelaș mijloc.

II

Dacă agiul ar fi datorit numaĭ faptuluĭ depreciereĭ argintuluĭ este învederat că ar trebui să existe în toate țările unde se află argint în circulație alăturea cu aurul. Eĭ bine! Cu toate acestea în Francia unde există o sumă foarte mare de argint alăturea cu moneda de aur, de asemenea în Belgia, Elveția, și unde decĭ coexistența ambelor monede ar trebui numaĭ de cât să împingă la lumină diferența de valoare între aur și argint—în aceste țĕrĭ ḑicem *nu există agiŭ*. In Francia se află acum în circulație $3^1/_2$ miliarde de francĭ în piese de cincĭ francĭ, din care numaĭ banca posedă în lăḑile eĭ maĭ bine de un miliard; iar circulația aurului este representat prin $4^1/_2$ miliarde în țară, stokul din bancă urcându-se la o valoare aproape egală cu aceea a argintuluĭ [1]). Prin urmare cu toate că în Francia se găsesce un numĕr atât de mare de piese de cincĭ francĭ, fără a maĭ vorbi de cele de 2, 1 și 50 centime, carĭ nu aŭ putere liberatorie, totuși *această cătime colosală de argint depreciat nu este supusă agiuluĭ*. Tot așa în Belgia și Elveția. Din simplu acest fapt înțelege oricine că numaĭ prezența argintuluĭ într'o țară ca cir-

---

[1]) *Ottomar Haupt*, Histoire monétaire de notre temps, Paris 1886 p. 417. Comp. *Maurice Block*, Annuaire 1886 p. 115 și 502.

culație metalică nu produce agiul și că aurul *dacă numai dênsul poate fi reținut în țară,* nu este mai scump de cât argintul. Și aceasta pentru o causă foarte simplă: autoritatea Statului impune publicului monedile de 5 franci cu o valoare nominală pe care publicul e nevoit să o primească. Poate doar statul să dea până și hârtiei, care prin ea însuși nu valorează nimic, o valoare de curs, precum se vede aceasta în țările cu curs forțat! Faptul că în Francia poporul nu resimte presiunea guvernamentală în cursul obligatoriu a monedei de cinci franci stă în împrejurarea că în Francia, fiind tot-d'a-una la îndemână monedă de aur, nimeni nu este obligat a primi monedă depreciată de argint.

Pentru ce Francia dispune alăturea de moneda ei cea rea și de moneda de aur bună, este o altă întrebare care nu 'și mai găsește răspunsul ei în situațiunea *monetară* ci numai în cea *economică* a Franciei.

S'a făcut mult abuz cu așa numita lege a lui Grescham că moneda rea alungă pe cea bună. Dacă această formulă ar fi adevărală, atunci ar trebui s'o găsim aplicată tocmai în Francia, Belgia și Elveția, unde alăturea cu moneda cea bună, aurul, este și monedă rea, de argint, care, prin împrejurările arătate mai sus, s'a depreciat până într'atâta în cât piesa de 5 franci în realitate astăzi nu mai valorează de cât 4. Cum se face cu toate aceste de aurul nu fuge din Francia, alungat de argintul pe care l'am vĕdut represintat în în acea țară în o cătime colosală? Pentru ce oare aici moneda cea rea nu alungă pe cea bună? Pentru că legea lui Grescham are nevoie de un corectiv, spre a fi adevĕrată, anume de acela că moneda cea rea alungă pe cea bună *atunci când puterile productive ale țĕrei nu sunt în stare să o reție pe această din urmă.*

Vedem deci că în Francia statul nu are nevoe să pună nici un mijloc în lucrare spre a reține saŭ introduce aurul în țară; el stă în ea de la sine și a-

lăturea cu argintul depreciat, fără ca argintul să 'l poată alunga, și fără ca reintrarea luĭ în țară să fie supusă condițiuneĭ unuĭ premiŭ.

Inainte de a trage conclusiunile firești ce decurg din asemenea fapte, să maĭ cercetăm încă alte câte-va țĕrĭ. Grecia, ca țară din uniunea latină, a trebuit să se oblige la condițiile acesteia, anume de a avea de la 1873 încoace o circulație de argint limitată și de la 1878 să suprime cu totul baterea monedeĭ de 5 leĭ. Și dênsa avea monedă de aur alăturea cu argintul și banca eĭ avea în lădile sale $^2/_3$ în monedă de aur și $^1/_3$ în argint. Cu toate aceste *Grecia, care urma o politică monetară identică cu a Franciei,* a fost nevoită să introducă în 1884 cursul forțat, fiind-că moneda de aur dispăruse cu totul și din piețele sale. Este învederat că această scurgere a aurului din Grecia nu poate fi atribuită politiceĭ sale monetare, care era identică cu aceea a Franciei, chiar prin faptul că și Grecia făcea parte din uniunea latină, ci este datorită altor împrejurări. Anume către anul 1884 ivindu-se teama unuĭ rĕsboiŭ, Grecia fu nevoită să cheltuiască mult pentru armamentele sale, ceea ce o făcu să se golească în scurt timp de tot aurul sĕŭ și decĭ fu nevoită, ne maĭ avênd monedă, la introducerea cursuluĭ forțat. Fugirea aurului Greciei este decĭ datorit uneĭ împrejurărĭ economice.

Sêrbia, de și nu face parte din uniunea latină, introdusese și dânsa în banca eĭ stocul de aur. Chiar în anul al doilea al existențeĭ băncei sêrbeștĭ, tot aurul eĭ fu sustras din bancă și aceasta fu nevoită să suspende operațiile sale. Iată un exemplu viŭ de ceea ce se întâmplă când guvernul vrea să siluiască mersul firesc economic al uneĭ țĕrĭ, ceea ce s'ar întêmpla și la noĭ dacă am introduce stocul de aur.

Maĭ curios spectacol însă ne prezintă Italia. Această țară avea înainte de 1883 cursul forțat și agiul era foarte urcat ca în toate țĕrile unde hârtia este baza

circulațiunei monetare. In acel, an însă guvernul italian, printr'o operație financiară colosală, un împrumut de 644 de milioane, aproape în întregimea luĭ de aur, înlătură această circulațiune atât de defectuoasă și stabili în fapt, ca și Germania, etalonul de aur, de și avea încă o însemnată circulație de argint, introdusă prin uniunea latină din care și dênsa făcea parte. Temêndu-se însă guvernul italian că aurul introdus cu un sacrificiŭ atât de mare, să nu fugă iarăși din țară, dădu ordin tuturor băncilor de a avea ca stoc metalic $^2/_3$ de aur și $^1/_3$ de argint, ceea ce face ca aceste să oblige adese-orĭ pe public a primi argint în loc de aur în schimb pentru biletele lor. Cu toată această mĕsură aurul a început a părăsi Italia și ca urmare agiul s'a arătat din noŭ, de o cam dată încă mic, însă care ne arată că orĭ-ce mijloace măestrite pentru e înlătura acest fenomen sunt nisce mijloace zadarnice. Agiul în Italia variază între 0.60 și 3 %. S'ar putea întêmpla ca el să sporească în cazul când aurul ar fi sustras iarăși din Italia prin niște împrejurărĭ extraordinare.

Acestea sunt fapte netăgăduite și numaĭ pe basa lor se poate întemeia un raționament sigur, iar nu pe o înlănțuire de ideĭ, fie dênsa cea maĭ logică din lume, căcĭ faptele își bat adesea joc de cele maĭ puternice raționamente.

Ce ne dovedesc ele? Un lucru foarte simplu și forte firesc, anume: *că aurul stă în acele țĕrĭ unde poate fi reținut prin puterile productive ale națiuneĭ și fuge din acele unde acestea nu sunt îndestulătoare.* Stă aurul în țĕrile acelea ce produc maĭ mult de cât consumă, alăturea cu moneda depreciată a argintuluĭ de care nu poate fi alungat și, fiind-că el nu poate fugi din țară, unde este reținut cu forța, face un serviciŭ paralel cu argintul cel depreciat în valoarea luĭ și o diferență de preț între ambele metale, diferență care *există în fapt* nu poate eși la lumină; *nu există*

agiŭ. Din potrivă, în țările acelea ce nu sunt în stare să țină aurul în ele din causă că producțiunea lor e mai slabă de cât consumația, de acolo aurul fuge pentru a solda diferința de datorie către străinătate. Aurul fiind rar, saŭ lipsind chiar cu totul, trebue să 'l aducem în țară ca o marfă, al căruĭ preț este supus legeĭ ofertei și a cereriĭ și deci variază.

Aceasta este așa de adevĕrat în cât de câte orĭ se activează exportul în schelele noastre agiul scade și sporesce la timpul când vine scadența cuponuluĭ renteĭ saŭ al creditelor fonciare. Daca agiul ar fi datorit numaĭ deprecierei argintuluĭ este învederat că ar trebui să rĕmână constant.

III.

Cu ce se mĕsoară acéstă diferință între producțiune și consumațiune? Cu balanța pe care noĭ am numit'o *a valorilor* spre a o deosebi de *balanța comercială*, care se stabilește numaĭ prin importul și exportul mărfurilor. Intr'adevĕr, dacă voim să avem o idee exactă despre daraverile uneĭ țĕrĭ cu străinĕtatea, nu trebue să ne raportăm numaĭ la ceea ce intră și iese pe calea vămilor, căcĭ valorĭ pot intra și eși din o țĕră și pe alte căĭ. De exemplu: o țară are capitaluri puse în împrumuturĭ peste hotarele sale. Ea va încasa cupoanele acestor împrumuturĭ, carĭ vor intra în ea pe altă cale de cât aceea a vămilor și nu va figura în tabelele comerțuluĭ exterior. Cu toate acestea, va fi o bogăție reală ce va pătrunde în țară. Francia tocmaĭ este în acest caz. Dênsa are plasate atâtea capitaluri în țĕrile strĕine în cât încasează pe an ca cupoane peste suma de un miliard. Saŭ din contră, o țară poate să aibă datoriele sale contractate maĭ ales în străinĕtate și atunci este învederat că ea va trebui să trimită din

ca o sumă de valorĭ pentru achitarea procentelor, carĭ iarăşĭ nu vor figura în tablourile comerţuluĭ sĕŭ. In aşa ipoteză tocmaĭ se află România. Alte căĭ de intrare şi de eşire a valorilor din ţară, maĭ ales sub forma de monedă, vor fi călĕtoriile, carĭ în ţĕrile unde ele se fac aduc banĭ, în acele aĭ căror locuitorĭ le fac scot banĭ din ele. Aşa Francia, Italia, Elveţia câştigă sume enorme cu călĕtoriĭ pe carĭ ĭ atrag frumuseţile naturelĭ, comorile artistice şi petrecerile de tot felul pe carĭ ele le pot oferi. România din contră cheltueşte fórte mult atât cu călĕtoriele în ţĕrile strĕine, cât şi cu petrecerile Românilor în aceste ţĕrĭ, fie de plăcere fie pentru studiĭ saŭ alte nevoĭ, precum căutarea de boale etc. Pentru ţĕrile maritime se maĭ adaogă încă un mijloc special de câştig, acel al marineĭ de comerciŭ, care poate face transporturĭ în folosul multor altor ţĕrĭ maĭ continentale câştigând mult şi pe aceastĕ cale.

Iată decĭ ce înţelegem noĭ prin *balanţa valorilor*, suma tuturor daraverilor de producţiune şi consumaţiune făcute de o ţĕră în raport cu ţĕrile strĕine şi nu numaĭ acele ce intră şi es prin vămĭ. Ni se pare învederat că un popor prin complexul tuturor acestor daraverĭ va introduce un prisos de valorĭ în monedă la el, va dispune în tot-d'a-una de aur, căcĭ daraverile internaţionale se soldéză în tot-d'a-una în aur; din contra, un popor ce va cheltui maĭ mult de cât produce, va fi lipsit în tot-d'a-una de acest metal, întru cât reservele sale vor merge necontenit să plătească prisosul datorieĭ către străinĕtate, care nu póte fi compensat prin schimbul productelor sale. Francia, Belgia, Elveţia, Germania se află în casul ântêiŭ. Grecia, Serbia, România, Indiile, până în un punct şi Italia, în cazul al doilea. In cele d'ântêiŭ boala agiuluĭ este necunoscută; în cele din urmă ea există şi apasă asupra circulaţieĭ.

Asupra ţĕreĭ noastre observăm în special că, de la

1876 încoace, importul întrece regulat exportul; dar chiar dacă am admite că, din causa neexactităţeĭ notaţiunilor vamale, aceste douĕ cifre, a exportuluĭ şi importuluĭ, s'ar compensa, încă rĕmân neacoperite prin nicĭ o valoare primită de noĭ de la strĕinĭ, anuitatea datorieĭ publice şi cheltuelele făcute de Românĭ în ţĕrile strĕine. Prin urmare este învederat că de la 1876 încoace s'aŭ sustras fără încetare valorĭ în aur din ţară. Până la un timp urmările uneĭ asemenea operaţiĭ nu s'aŭ simţit, fiind-că existaŭ economiile vechĭ, făcute în timpurile înainte de 1876, când exportul covêrşia importul. [1]) De îndată însă ce acele economiĭ se istoviră, începu a se ivi agiul, care se menţine, cu toate oscilările sale, într'un chip statornic. Agiul decĭ există la noĭ nu din causă că avem monedă de argint, care ar alunga aurul, căcĭ Francia, Belgia şi Elveţia aŭ şi ele monedĭ de argint, şi cu toate acestea aurul nu este alungat şi agiul nu esistă, ci din causă că *cheltuind maĭ mult de cât producem,* fiind nevoiţĭ să dăm pe fie-care an maĭ multe valorĭ în aur strĕinătăţeĭ de cât luăm de la ea, din causă decĭ a defavorabileĭ balanţe a *valorilor*, nu putem reţinea aurul în ţară la noĭ. Suntem nevoiţĭ să 'l aducem necontenit din strĕinĕtate şi scumpetea luĭ creşte cu nevoile noastre.

Această teorie, care pare că este conformă cu faptele, am desvoltat'o şi în cameră. Ce rĕspunde la ea d. Tache Ionescu. Iată cum argumentéză d-sa contra mea:

«Dar după teoria d-luĭ Xenopol ar trebui ca ţĕrile carĭ importă maĭ mult de cât exportă să aibă agiul şi vice-versa. Să vedem dacă este aşa. Şi ca să fac plăcere d-luĭ Xenopol nu voĭ merge nicĭ în America, nicĭ în China, voĭ lua de exemplu ţĕrile europene. Eĭ

[1]) Se ştie că această schimbare a fost datoră convenţieĭ comerciale încheiată de guvernul conservator în ajunul eşireĭ sale de la cârmă şi că dênsa apăsă 10 anĭ asupra gestiuneĭ tocmaĭ a guvernuluĭ liberal ca o nefastă moştenire.

bine, Germania n'are agiŭ, și cu tóte acestea în 1885 a importat 70,000,000 mai mult de cât a exportat. Francia n'are agiŭ, de și în 1885 importul a covârșit exportul cu mai bine de un miliard. In Anglia, unde nu este agiŭ, în 1885, *importul este mai bine de două ori mai mare de cât exportul.*

«In Italia unde nu este agiŭ—și voi dovedi aceasta—importul întrece exportul cu 440,000,000. In Belgia de asemenea. In Suedia unde nu este agiŭ, se are către export ca 3 către 2.

«Ce se face dar cu teoria d-luĭ Xenopol, că agiul se datorește excesuluĭ importuluĭ asupra exportuluĭ ?

«Dar numaĭ atât? Nu, sunt țărĭ unde exportul covârșesce importul, tocmaĭ cum doresce d-nu Xenopol, și unde cu toate acestea este agiul. Așa în Austria, agiul este mare și cu toate acestea exportul se are către import ca 7 către 6; In India exportul este cu mult mai mare ca importul, 85,000,000 livre sterlinge contra 69 și totuși agiul înfloresce; în Rusia în tot-d'a-una exportul întrece cu o cincime importul, și totuși avem un agiŭ exagerat, etc. etc.

«Prin urmare, când spuneți d-v. cum că agiul se vede numaĭ în țările unde se importă mai mult de cât se exportă, și că în consecință, ca să scăpăm de agiŭ, ar trebui să ne schimbăm hainele odată la douĭ anĭ, să nu maĭ cumpărăm mobile, să punem în saloane lăvițe, să nu maĭ umblăm în trăsurĭ carĭ se fac în străinătate, ci în briscĭ ca maĭ nainte, atunci ne spuneți o glumă.«

(*Monitorul* 1887. Desbaterile Adunăreĭ p. 1091).

La o teorie scientifică d. Tache Ionescu 'mĭ răspunde cu banalităților. Bine, atâta lucru n'a putut pătrunde d. Ionescu, că nu am vorbit de balanța comercială, *când în discursul meŭ m'am apărat expres, ca nu cumva să se facă această confusiune.* Saŭ d. Ionescu nu m'a înțeles, și atunci e trist pentru inteligența și cunoștințele d-sale economico-financiare, saŭ s'a pre-

făcut a nu mĕ înțelege, și atunci e și mai trist pentru caracterul d-sale. 'Mĭ a părut rĕŭ de a constata că d-sa are același sistem de discuție ca și d. Djuvara, căcĭ mărturisesc că, după prima impresiune ce m'ĭ a făcut'o d. Ionescu în Cameră îl puneam mult maĭ sus de cât d. Djuvara. Vĕd însă că m'am înșelat și că nu am înaintea meade cât pe Ajax și pe Telamon, *par nobile fratrum.*

Agiul este un fenomen complicat ca toate acele ce se produc în societățile omenești. Se póte ca o sumă de alte înrîuriri neanalisabile să contribue la oscilările sale, între carĭ și folosirea interesată a celor ce speculează asupra luĭ, agiotagiul. Causele însă *determinante* ale ivireĭ sale, atât în alte țerĭ cât și la noĭ, sunt generale și se pot reduce la cele douĕ principale puse de noĭ în lumină: Scăderea valoareĭ argintuluĭ și neputința unor țĕrĭ din pricina stăreĭ lor economice de a reține aurul în ele. De acea, cum am spus'o o și repet, acele ce posed facultatea de a 'l reține, precum Francia, Belgia și Elveția, nu se tem de agiŭ, cu toate că aŭ lângă stockul lor de aur, unul aproape tot atât de mare de argint depreciat. Și este învederat că dacă prin balanța valorilor România ar introduce la ea maĭ mult aur de cât ar scoate afară, ea nu ar simți agiul, cu toate că avem în țară circulația de argint. *Agiul este deci datorit nu circulațieĭ de argint, ci neputinței de a reține aurul.*

IV

Aurul s'a scumpit fiind-că a rămas acum, aprópe în tóte țările cele cu o înrîurire determinată asupra mersului daraverilor, singurul metal întrebuințat ca mijloc de schimb, iar argintul tinde pe fie-care di a deveni mai mult o marfă și a perde caracterul său de monedă. S'ar părea deci indicat de la sine mijlocul de a îndrepta circulația unei țări: ar fi acela de a introduce etalonul de aur și de a demonetiza argintul. Prin aceasta se susține de unii că am scăpa și de agiu. Eu cred că acest mijloc de a introduce aurul *pe o cale silită și artificială* ar înrăutăți numai situația în loc de a o face mai bună într'adevĕr, dacă țara nóstră nu are puterea trebuitoare pentru a reține ea singură aurul la ea; dacă ea prin producțiunea ei nu 'și poate plăti consumația, este învederat că aurul introdus cu de a sila în țară, *va fugi în curênd din ca, pentru a solda diferența defavorabilă a balanței valorilor.* Dacă 'l vom introduce în circulația publică el se va duce în străinĕtate, spre a plăti diferența cu care am rĕmânea datori către ea; dacă 'l vom introduce în bancă, este invederat că biletele de bancă, fiind mai numeroase decât stocul metalic se vor presenta la un moment, când vor cere-o plățile din străinĕtate atâtea bilete la schimb contra aur în cât se va

săcătui în grabă fondul de aur al băncei și această va fi nevoită saŭ a'și suspenda operațiile sale, saŭ a introduce cursul forțat. Și că lucrul va trebui să fie așa nu argumentăm numaĭ din rațiune, pe care singură mărturisim că nu prea punem temeiŭ în cestiuni practice, precum sunt cele economice și financiare, ci avem pentru noĭ niște fapte petrecute în împrejurări identice cu acele despre carĭ se propune să facem experiență cu țara noastră. Anume banca Serbieĭ a fostsăcătuită de aur și a trebuit să 'și suspende operațiile, iar aceea a Greciei, care n'a voit să fie cu totul desgolită, a trebuit să ceară de la stat introducerea cursuluĭ forțat pentru biletele sale, adică dispensarea băncei d'a le preschimba în monedă la presentare. Tot așa a pățit și Portugalia care avea până la 1854 dublul etalon ca basă de circulație monetară. De atuncĭ a introdus etalonul de aur și astădĭ se slujește aproape numaĭ cu moneda divizionară de argint saŭ cu bilete cu curs forțat, căcĭ aurul a dispărut aproape cu totul din țară[1]) Și când avem aceste exemple înaintea noastră, se găsesc financiarĭ ca d-l Carp carĭ ar vrea să cercăm și noĭ încă odată lucrul!

Introducerea etalonuluĭ de aur în starea de astădĭ economică a țĕreĭ noastre ar avea de urmare numaĭ de cât introducerea cursuluĭ forțat; căcĭ tot aurul ce l'am introduce în țară prin împrumut nu ar fi îndestulător pentru a plăti nicĭ măcar diferența balanțeĭ valorilor pe douĭ anĭ de a rêndul, în cât în acest scurt rĕstimp nu am maĭ rĕmânea în țară cu nicĭ un ban de aur, și drept dovadă, că așa s'ar petrece lucrurile, putem cita iarăși un fapt netăgăduit. Este știut că la monetăria statuluĭ nostru s'a bătut pentru vr'o 3,000,000 *carolĭ* de aur. Eĭ bine! de și acéstă monedă era primită în străinĕtate cu o mică scădere, nu se maĭ află astădĭ în țară nicĭ un

[1]) *Ottomar Haupt* t. I. p. 352. Asupra Greciei Idem p. 218.

singur carol de aur, afară doară în vre-o colecțiune de curiosități. Din contra, moneda de argint bătută de noĭ a rĕmas toată în țară. Ceea ce s'a întêmplat cu cele 3,000,000 de leĭ monedă de aur bătută în țară, s'ar întêmpla de sigur și cu 30 saŭ 60,000,000 împrumutate de la strĕinĭ, spre a introduce în țara noastră etalonul de aur, și ne minunăm cum de nu vrea să înțelégă d. Carp un lucru atât de firesc. *Este un bine că avem în țara noastră ca circulație argintul cel depreciat;* căcĭ pe acesta neluându'l nimenea ni-'l lasă să ne folosim de el. Aceasta să nu se pară paradoxal, *căcĭ fie-care țară nu poate avea ca mijloc de circulație de cât pe acel conform cu situația sa economică* și dacă este firesc lucru ca Anglia să aibă aurul, e tot atât de neaparat ca România să aibă argintul și Austria hârtia. A voi să siluim lucrurile ar fi neînțelept, căcĭ voind să le îndreptăm, le-am strica maĭ reŭ; în locul circulațieĭ de argint, care tot înfățișează o garanție reală, am introduce cursul forțat, în care nu am maĭ avea nicĭ una.

Unde stă decĭ leacul agiuluĭ! Dacă aceasta ar sta într'o operație așa de simplă ca împrumutul a câtorva milioane de aur, apoĭ atuncĭ toate țĕrile carĭ suferă de agiŭ ar întreprinde-o. Până acuma numaĭ Italia a îndrăsnit să facă un asemenea risic și, *dacă dênsa l'a întreprins acésta a fost numaĭ din causă că a vĕdut prosperitatea eĭ economică sporind pe fie-ce ḑi și a grăbit numaĭ, prin împrumutul în aur făcut pentru a înlocui hârtia monedă, resultatul pe care trebuia să'l aducă însăși îndreptarea stăreĭ sale de bogăție.* Totuși întru cât acéstă stare nu este încă pe deplin asigurată, am vĕdut că agiul a reînceput a se ivi și sporirea saŭ dispărerea luĭ totală atârnă numaĭ și numaĭ de la înaintarea saŭ darea îndărăt a prosperitățeĭ sale economice.

Dispariținea agiuluĭ chiar pentru țĕrile acelea cu circulație de argint se va întâmpla numaĭ atuncĭ când țĕrile europene vor reveni asupra mareĭ greșelĭ comisă

cu introducerea etalonului de aur și demonetisarea argintului. Intru cât este însă evident că prin sporirea cătimei argintului în lume s'a schimbat raportul între valoarea respectivă a aurului și a argintului, va trebui stabilită din nou proporțiunea între ambele metale. Argintul va suferi o reducere față cu aurul; țările cu circulație de argint vor suferi o perdere, dar aceasta va fi *o dată pentru tot-d'a-una* și agiul va dispărea.

Pentru ca aceasta să se întêmple, trebue însă ca țările să revină la etalonul dublu, adică la admiterea atât a aurului cât și a argintului ca monedă cu putere liberatóre.

In toată Europa există o puternică mișcare în acest sens și capacitățile celei mai mari financiare s'au rostit pentru reîntroducerea etalonului dublu. Dacă această schimbare în părerea financiarilor este oare-cum firească în țările continentale, cari au de fapt circulațiunea dublă, de aur și de argint, nu este tot ast-fel pentru Anglia, care de mai bine de 60 de ani a trăit tot cu monometalismul. Chiar în acéstă țară însă s'a ivit o puternică mișcare în favórea etalonului dublu, în fruntea căreia stă vestitul om de Stat englez *Goschen*, desemnat de opinia publică ca viitorul prim ministru al Angliei. Această mișcare în Anglia a fost motivată de două împrejurări:

Mai întêiu relațiile cu India. In această de pe urmă țară există numai monedă de argint. Fiind că argintul s'a depreciat, mărfurile engleze, pe cari Indienii trebue să le plătească în aur, s'au scumpit *pentru ei* cu diferența valoarei dintre aur și argint, ceea-ce a avut de efect a micșora exportul mărfurilor engleze în India, pricinuind o pagubă foarte mare comerciului englez.

A doua împrejurare este încă și mai însemnată. Introducêndu-se etalonul de aur, care există mai înainte numai în Anglia, în Germania, Statele-Unite și într'un mod indirect în țările uniunei latine, cătimea de aur existentă în lume, ne mai ajungênd pentru efectuarea

tuturor daraverilor, acest metal s'a scumpit. Și era natural ca el să se scumpéscă; într'adevĕr moneda de aur este cerută mai mult decât se oferă; tótă lumea are nevoie de ea, întru cât argintul a fost mazilit oare cum din daraverile bănești și aurul a ajuns, cum dicea principele de Bismarck, ca o plapomă prea îngustă pe care când o trage unul se descopere cel-alt. De și nu voim să ne ocupăm mai pe larg cu cestiunea monometalismului, supunem totuși spre cugetare acest singur argument: Mai înainte, cu tóte că și argintul servia ca monedă, cătimea acestuia alăturea cu aurul era încă neîndestulătóre pentru încheierea și resolvirea tuturor daraverilor bănești și se crease încă de mult polițele, bitele la ordine, cecurile, varantele și câte alte mijlóce de credit pentru a înlocui uzul monedei. Și acuma se desființează de o dată unul din cele două instrumente de circulațiune metalică, se reduce deci instrumentul schimbului cu o parte atât de însemnată, tocmai în momentul când daraverile sporesc la nesfârșite și când am avea nevoie, dacă s'ar putea, a mai inventa încă noui mijloace de schimb. Această simplă considerație ne face să privim monometalismul ca un vis periculos, pe care 'l plătesc acuma scump toate popoarele.

Să venim la a doua împrejurare care a dat naștere chiar în Anglia unei mișcări bimetaliste. Anume aurul s'a scumpit nu numai față cu argintul ci și față cu obiectele. Toate acestea scăděnd deci în preț căci aceasta înseamnă scumpirea aurului, toți fabricanții câștigă mult mai puțin și sunt deci nevoiți să scadă salariile. Aceeași împuținare a producției aduce în budgetele statelor scăderi însemnate, comerciul lîncezește, transporturile micșorându-se se reduc veniturile drumului de fer, scăderea prețului productelor agricole micșorează renta pămîntului și câte alte sute de consecințe cari aŭ adus în Europa acea stare de criză generală, care nu voește să mai sfârșească, și care nu

va înceta decât atunci când statele europene vor reveni la sistemul sănătos al bimetalismului.

Iată deci esplicat cum se face de chiar în Anglia, țara originară a monometalismului, există un puternic curent pentru introducerea etalonului dublu.

Daca însă conducătorii statelor nu îndrăsnesc să facă acest pas însemnat, este fiind-că pe de o parte se crede că criza provocată de introducerea etalonului de aur va fi trecătóre și că lumea își va găsi în curând iarăși echilibrul sdruncinat; iar pe de alta se tem de a nu produce perturbări nouĭ în sensul invers de acele produse prin introducerea sistemului unei singure monede. Și cu toate acestea criza nu poate decât să crească și să ia niște ataĭ proporțiunĭ în cât să amenințe rezultatele dobêndite de civilisație până acum; căci baza materială a acestei civilisații este schimbul de daraverĭ, și suprimându-se unul din agenții schimbului, se aruncă piedicĭ foarte grele mersului tocmaĭ al afacerilor, pe care este ridicată întreaga noastră stare de cultură.

Nu rĕmâne îndoială că cu timpul popoarele europene se vor convinge de greșeala enormă ce aŭ făcut când aŭ suprimat argintul dintre instrumentele circulației. Până însă să vină acest timp, popoarele cele maĭ micĭ și maĭ slabe economicește, carĭ nu pot reține aurul le ele, vor trebui să sufere plaga agiului, în contra cărora orĭ-ce mĕsurĭ individuale luate de ele ar fi fără resultat. Este, nu e vorbă, și un alt mijloc de a scăpa de agiŭ chiar fără această îndreptare a stăreĭ generale monetare a Europeĭ, anume acela de a prefface starea noastră economică, așa ca să punem țara în posiție de a reține aurul în ea. La această operă de regenerare, pe care trebue s'o întreprindem chiar neatârnat de agiŭ, a și început să lucreze cu vigoare guvernul liberal; dar bine înțeles că o așa cale e lungă și anevoioasă.

Iată singurele mijloace de a scăpa de agiŭ și nu acel atât de comod pe cât și de naiv propus de d.

Carp, d'a introduce în țară câte-va milióne de aur. Dacă relele sociale ar găsi leacuri așa de ușoare, în curând omenirea ar ajunge fericirea absolută.

Această analiză justifică însă cele ce spuneam noi mai sus, că agiul și plusul de cheltuială ce pricinuesce nu poate fi pus în socoteala politicei financiare urmată de guvernul liberal, ci în aceea a unor evenimente mari și covârșitoare, pe cari nu este în puterea noastră de a le schimba.

INCHEERE

Am studiat cele trei cestiuni capitale ale situațiunei noastre financiare, *budgetul, datoria publică* și *agiul aurului* și am ajuns la următoarele rezultate pe cari le condensăm în următoarele propositii:

1. Budgetul nostru este echilibrat pe cât omenește era cu putință a o face. El nu este prea mare pentru țara noastră, de oare-ce sunt mai multe alte țări mai încărcate de cât noi, dacă raportăm câtimea contribuțiilor plătite de cap de om la numĕrul poporației și bogăției țĕrei.

2. Datoria publică, de și mare în aparență, este mai mică de cât acea a tuturor țĕrilor europene, dacă ținem seamă de împrejurarea că partea ei cea cu mult mai mare a fost întrebuințată în lucrări de utilitate publică și anume mai bine de $^2/_3$ în construcții de căi ferate, producĕtóre de venit necontenit crescător.

3. Agiul, care sporește anuitatea datoriei publice cu vr'o 7,000,000 peste ceea-ce este în realitate, nu este datorit politicei monetare urmate de guvernul liberal, ci celei puse în lucrare de cât-va timp de Europa întreagă. El nu poate fi îndreptat prin niște paliative aplicate de noi, ci numai prin schimbarea politicei ge-

nerale monetare a Europeĭ, care schimbare nu stă însă în puterea noastră.

Aceste sunt conclusiunile la carĭ am ajuns după o nouă și matură cumpănire a tuturor argumentelor invocate, atât pentru cât și contra politiceĭ financiare a guvernuluĭ.

R I 29
31

ANTICARIATUL Nr.

9103 DM 16.- ant

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 058759280

411875/13